

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ –МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	6
1.1. Теоретичні аспекти промислової політики держави.....	6
1.2. Інструменти та важелі державного регулювання промислового розвитку..	14
1.3. Особливості державної промислової політики зарубіжних країн	21
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	29
2.1. Нормативне та інституційне забезпечення державної промислової політики.....	29
2.2. Аналіз показників промислового розвитку України	34
2.3. Оцінка дієвості заходів державної промислової політики	40
Висновки до розділу 2	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	51
3.1. Обґрунтування перспектив розвитку державної промислової політики в умовах європейської інтеграції.....	51
3.2. Розробка моделі державної промислової політики	57
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Питання промислової політики, як на концептуальному, так і на практичному рівні набули особливої актуальності впродовж останніх років з огляду на переоцінку наслідків світової фінансової кризи, визначення її причин та обґрунтування перспектив подальшого розвитку і розвинених країн, і країн, що розвиваються. Пояснення цьому криється у розробці урядами розвинених країн власного сценарію розвитку, враховуючи кращі практики, причини невдач та можливості формування нової промислової політики.

Тема формування та реалізації державної промислової політики України набула особливої важливості у контексті необхідності диверсифікації економіки, підвищення в ній частки високотехнологічних виробництв, створення високопродуктивних робочих місць у традиційних і нових секторах, та в цілому формування інноваційної моделі розвитку.

З огляду на означене, поглиблення теоретичного дослідження світового досвіду формування промислової політики з метою виявлення перспектив його адаптування в Україні стає одним з важливих завдань удосконалення державного регулювання в національній економіці.

Теоретичні та практичні аспекти дослідження державної промислової політики, інструментів та методів її реалізації розкрито у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема, на окремих напрямках активізації промислового виробництва у західних країнах у контексті нової індустріальної революції наголошують Дж. Ріфкін, П. Марш, К. Андерсон; концептуалізація ідеї неоіндустріалізації продуктивних сил суспільства на новій технологічній основі обстоюється у роботах В. Байнева, Л. Бляхмана [5], С. Губанова, В. Івантера, В. Іноземцева, Е. Прушківської; на необхідності удосконалення державного регулювання розвитку промисловості та формуванні моделі промислової політики, адекватної сучасним викликам глобалізованого суспільства акцентують увагу А. Амоша, В. Вишневський, В. Базилевич, В. Геєць, А. Задоя, Ю. Кіндзерський та інші.

Разом з тим, результати проведених наукових досліджень дали змогу дійти висновку про недостатню обґрунтованість наукових підходів до формування державної промислової політики в Україні в сучасних умовах європейської інтеграції.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження державної промислової політики в Україні.

Досягнення мети дослідження передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити зміст поняття державної промислової політики держави;
- дослідити інструменти та важелі державного регулювання промислового розвитку;
- навести особливості державної промислової політики зарубіжних країн;
- розглянути нормативне та інституційне забезпечення державної промислової політики;
- провести аналіз показників промислового розвитку України;
- здійснити оцінку дієвості заходів державної промислової політики;
- навести обґрунтування перспектив розвитку державної промислової політики в умовах європейської інтеграції;
- здійснити розробку моделі державної промислової політики.

Об'єктом дослідження є процес формування державної промислової політики.

Предмет дослідження є теоретико-методологічні аспекти державної промислової політики України в умовах європейської інтеграції.

Методи дослідження. Дослідження виконувалася за допомогою загальнонаукових методичних прийомів (аналіз, синтез, індукція і дедукція) та економіко-статистичних методів (порівняння, групування, аналіз динамічних рядів, графічний метод). Загальнонаукові методи використовувалися у процесі обґрунтування теоретико-методологічних положень державної промислової політики (визначення змісту та особливостей формування державної промислової політики, обґрунтування механізму та методів формування державної промислової політики). Економіко-статистичні методи було

використано при дослідженні передумов розвитку державної промислової політики, основних показників реалізації державної промислової політики та її дієвості.

Теоретична та практична цінність результатів дослідження роботи полягає у розробці пропозицій по вдосконаленню державної промислової політики. Результати проведеного дослідження можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях з окресленої проблематики.

Публікації. Результати дослідження було викладено у статті Плугового Д.О. «Державна промислова політика України в умовах європейської інтеграції в умовах європейської інтеграції» / Д. Плуговий // Управління та адміністрування: зб. наук. ст. студ. У 66 заоч. форми навч. / відп. ред. Н.Л. Новікова – Ч. 1. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018- с.274-282

Обсяг і структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна-кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 70 сторінок. Список використаних джерел складається із 42 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ–МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Теоретичні аспекти промислової політики держави

Необхідність координації планів розвитку окремих підприємств та інвестицій суміжних галузей, пов'язаних технологічно, стає об'єктивною підставою для існування промислової політики. Самі по собі ринкові сигнали не можуть виконувати цю координуючу роль, у чому і полягає їх обмежена природа. Їх доповнюють державне стратегічне планування і регулювання: вони повинні знімати ризики для інвестора, оскільки жодний інвестор не наважиться зробити стартові капітальні вкладення, доки не буде впевнений в їх поверненні та окупності.

Саме за допомогою промислової політики можливо змінити галузеву структуру з метою стимулювання економічного зростання, заснованого на зростанні продуктивності праці. Сама промислова політика стає способом державного регулювання прогресивних структурних змін у сфері виробництва, які б забезпечували вихід на траєкторію сталого економічного зростання. Тим часом неграмотне використання інструментів промислової політики може призвести до серйозних прорахунків, тобто до втрати галузями промисловості конкурентоспроможності. Подібних прикладів багато. Їх аналіз показує, що неефективність такої промислової політики була пов'язана або із застосуванням помилкових механізмів регулювання, або з лобіюванням інтересів певних бізнес-груп. Важливо розуміти вплив останньої обставини [30].

Питання проведення певної промислової політики в тій чи іншій країні безумовно є складовою більш широкої проблеми - загальної економічної політики держави. Питання про економічну політику досить глибоко аналізується в економічній науці, оскільки її проведення впливає на життя і добробут усіх громадян, виходить за національні рамки, охоплює взаємозв'язок з економіками інших країн. Спеціальна галузь економічної теорії - нормативна

теорія економічної політики - вивчає питання про те, яким чином слід діяти політикам. Інший розділ економічної теорії - позитивна теорія економічної політики - вивчає, як урядові органи діють на практиці. Теоретики цього напрямку аналізують практику розробки й реалізації економічної політики в окремих країнах, проводять порівняльний аналіз, узагальнюють висновки [18].

Анпілогова Ж. Д. зазначає, що можна окреслити три основні методологічні позиції щодо визначення цієї категорії. В межах першого підходу промислова політика, як і політика взагалі, розглядається як механізм ранжування певних цінностей у суспільстві. Промислова політика в цьому розумінні визначається як наслідки і результати певних урядових рішень, тобто промислову політику в такому розумінні можна визначити як певний механізм ухвалення урядових рішень [3, с. 45]. Інший підхід відображає тлумачення категорії промислової політики в широкому розумінні. В цьому визначенні політика трактується як загальна структура реалізації певних авторитарних правил. Третій підхід абсолютизує той факт, що політичні дії є свідомо зорієнтованими та цілеспрямованими. У такому контексті політика розглядається як певні дії, націлені на досягнення певної мети. Також наявні синтетичні визначення політики, як, наприклад, “політика - це пропонований особою, групою або урядом напрям дій у межах середовища, що передбачає перешкоди та можливості, які конкретна політика має використати або подолати в намаганні досягти мети, або виконати завдання чи намір. Для концепції політики суттєвим є наявність мети, завдання чи наміру” [3, с. 46].

Науковці А. Д. Залєвська-Шишак та А. П. Дука промислову політику визначають як цілісну та скоординовану систему державних заходів, що поєднує функції держави та ринку, а її реалізація має орієнтуватися на розвиток внутрішнього виробництва; створення глобально конкурентоздатних корпоративних лідерів; галузеві програми розвитку промисловості; конкурентну політику; захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції. Проведення промислової політики, орієнтованої на створення потенціалу для виробництва продукції для світового ринку, дає шанс не лише

зміцнити загальний рівень конкурентоспроможності країни, але й отримати нові конкурентні переваги на світовому ринку товарів та послуг у майбутньому [20, с. 37].

На думку Зверякова М.І. [30, с. 14] промислова політика держави полягає у координації планів розвитку окремих підприємств та інвестицій суміжних галузей, пов'язаних технологічно. На думку автора, сама необхідність проведення промислової політики зумовлена, по-перше, об'єктивно існуючою потребою в розвитку високотехнологічних галузей, які є результатом функціонування національних інноваційних систем, і по-друге - необхідністю координувати розвиток окремих фірм та інвестицій суміжних галузей за технологічним ланцюгом виробництва доданої вартості в умовах глобальної конкуренції. Так, реалізація планів розвитку підприємств вітчизняного оборонного комплексу, які одержують фінансування з бюджету, не можлива без інвестицій у суміжні галузі (і насамперед, у машинобудівний комплекс). Тут об'єктивно необхідною є координація дій між підприємствами, що одержують замовлення на конкурентній основі від кінцевих виробників. У такий спосіб можуть відновлюватися коопераційні зв'язки у сфері машинобудування. Саме за допомогою промислової політики можливо змінити галузеву структуру з метою стимулювання економічного зростання, заснованого на зростанні продуктивності праці. Сама промислова політика стає способом державного регулювання прогресивних структурних змін у сфері виробництва, які б забезпечували вихід на траєкторію сталого економічного зростання. Тим часом неграмотне використання інструментів промислової політики може призвести до серйозних прорахунків, тобто до втрати галузями промисловості конкурентоспроможності [30, с. 14].

Мельниченко О. А. виділяє такі ознаки поняття “державна промислова політика” [43, с. 9-10]:

1. Приналежність: складова частина стратегії суспільного розвитку; складник соціально-економічного розвитку держави та її регіонів; елемент

національної політики; складник економічної політики; ядро загальноекономічної політики; напрям економічної діяльності держави.

2. Масштаб: світ, країна, регіони, адміністративно-територіальні утворення; галузі та сфери національної економіки; виробники; споживачі.

3. Суб'єкт: органи державного управління, органи місцевого самоврядування.

4. Об'єкт: промисловий комплекс і пов'язані з ним сектори; відносини між державними та муніципальними органами влади, що є суб'єктами господарювання, науковими й громадськими організаціями; відносини держави з промисловими підприємствами державного та приватного секторів.

5. Цілі: створення умов, набуття керованого характеру; економічна безпека; збереження, підтримка, розвиток (якісні й кількісні зміни), адаптація; формування структурно збалансованої, конкурентоспроможної промисловості; інституційні, структурні та технологічні зміни; освоєння виробництва принципово нових видів продукції і технологій; розширення ринків збуту вітчизняних товарів, підвищення їхньої конкурентоспроможності; зростання промислового виробництва та окремих галузей; імпорт, експорт; життєві інтереси; соціальний та культурний рівень життя.

У доповнення до вищевикладеного, вчені Дейнеко Л.В., Якубовський М.М., Шелудько Е.І. характеризують наступні ознаки поняття "промислова політика" [16, с. 54-58]:

- це всі дії, спрямовані на сприяння реструктуризації промисловості та розвитку нової промисловості;
- це не просто державна допомога чи політика R&D (інноваційна політика), це комплекс дій, підтриманих інструментами, що націлені на сприяння окремим шляхам розвитку;
- вона динамічна і цілісна у сенсі врахування побічних факторів попиту і пропозиції та мікро- та макроекономічних факторів;
- враховує всі параметри, що впливають на розвиток, забезпечуючи вживання додаткових чи узгоджених заходів на різних рівнях уряду;

- вона проактивна, адже має передбачити зміни для того, щоб сприяти адаптації виробничої системи;
- її завдання полягає не в підтриманні старих промислових структур, а швидше у їх удосконаленні шляхом обміну технологіями, разом з розвитком нової промисловості;
- вона має стратегічний характер: "короткозорі погляди, що задовольняють короткострокові інтереси, не можуть спричинити до стійку економічну політику, у значенні стійкості не лише самої економіки, але й розвитку відповідного суспільства".

Також важливою рисою сучасної промислової політики є її цілісний характер, оскільки, як підтвердила практика, спроби "лікування" економіки шляхом вирішення конкретних проблем у конкретних (відокремлених) галузях, не змогли забезпечити її стійкість в умовах кризи, бо за незбалансованості навіть зростання не здатне забезпечити довготривалий ефект, навпаки, воно може збільшити глибину кризового падіння (наприклад, високі темпи зростання економіки в Іспанії та Греції, відносно партнерів по єврозоні, на початку 2000 р., одним драйверів якого було будівництво). Завдання промислової політики полягає саме у тому, щоб усвідомити те ціле, частиною якого є кожна конкретна проблема і без чого неможливе забезпечення гомеостазу соціально-економічної системи.

Цілями державної промислової політики є такі:

- підтримка галузей індустрії, які забезпечують майбутнє економічне зростання;
- модернізація традиційних галузей;
- досягнення соціальної прийнятності економічних процесів у депресивних, неперспективних галузях.

Основними засобами досягнення цієї мети (хоча вони виглядають дещо декларативними), серед яких такі:

- обґрунтування оптимальної кількості державних програм з освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції, у тому числі проведення НДДКР;

- створення зразків конкурентоспроможної промислової продукції та будівництво підприємств для її масового випуску;
- купівля за кордоном частини найновіших ліцензій на сучасні технології, вироби і матеріали на базі власного виробництва;
- створення спільних підприємств за участю зарубіжних країн, відновлення раціональних господарських і науково-виробничих зв'язків із країнами СНД та Східної Європи;
- створення нових форм ефективної взаємодії науки і техніки (технопарків та ін.) і вільних економічних зон, у яких легше формувати сприятливий Інвестиційний клімат для залучення іноземних інвестицій, будівництва спільних підприємств тощо;
- забезпечення сприятливих економічних розмірів передання високих технологій ВПК цивільним галузям виробництва;
- підвищення ролі технологічного прогнозування, наукової оцінки технологічних перспектив сучасного розвитку, запобігання техногенним катастрофам та ін.;
- створення ефективного конкурентного середовища;
- підготовка кадрів високої кваліфікації, передусім нового покоління підприємців і менеджерів;
- уміле використання переваг глобалізації інноваційної діяльності [41].

Отже, заходи, спрямовані на стимулювання зростання всіх секторів і галузей, можуть бути засадами для промислової політики, але не є її частиною. Навіть якщо якісь заходи істотно впливають на структуру промисловості, але не засновані на усвідомленому прагненні змінити цю структуру у визначеному напрямі, то такі заходи також не є частиною промислової політики.

Економічне середовище країни потребує постійного і системного дослідження та регулювання з метою реалізації національних інтересів. Динамічні соціально-економічні умови та науково-технічний прогрес впливають на ефективність розвитку окремих промислових підприємств, галузей, регіонів і держави загалом. Успішний розвиток економіки країни за

умов нестійкого конкурентного середовища залежить від вирішення широкого кола проблем, серед яких варто виділити здатність держави переорієнтувати власну економічну політику та можливість реалізації економічними суб'єктами господарювання, в тому числі і промисловими підприємствами, поставлених стратегічних цілей. Характерною рисою економічної політики як на національному, так і на регіональному рівнях повинна бути орієнтація на підвищення ефективності у всіх ланках економічної системи. Стратегічний розвиток України значною мірою залежить від стану її промислового комплексу, який протягом останніх років зазнав масштабного впливу багатьох кризових чинників. Нестабільність і невизначеність охопили більшість галузей промисловості України. На сьогодні можливості ефективного розвитку промислових підприємств значною мірою залежать від виваженої промислової політики держави на національному та регіональному рівнях [24].

За таких умов проблема розробки стратегічних заходів щодо запровадження ефективного організаційно-економічного режиму діяльності промислових підприємств потребує особливої уваги з боку державного управління національним господарством. Розвиток сучасної економіки визначається двома головними тенденціями, які перебувають у складній і суперечливій технологічній взаємодії: з одного боку, це прискорений процес концентрації виробництва з властивими йому організаційними формами; з другого — зростання масштабів диференціації під впливом численних чинників науково-технічного прогресу. Обидва ці явища не є новими для економіки, оскільки такі тенденції сформувалися досить давно.

Однак в останнє десятиліття вони набули низки нових змістових ознак. Похідним від цих процесів є рушійний фактор змін у сучасній економіці, який проявляється у різних формах економічної інтеграції. На розвиток останньої, крім ринкових факторів, вплинув науково-технічний прогрес, який відкрив можливості для широкого застосування інновацій, що, своєю чергою, вимагають значних ресурсів і кооперованого виробництва складних видів продукції. Багато промислових підприємств, які цілеспрямовано намагаються

уникнути негативних наслідків, розглядають економічну інтеграцію як найбільш ефективний спосіб підвищення конкурентоспроможності. Налагодження економічних зв'язків, зміцнення інститутів локальної кооперації поліпшує перспективи розвитку промислового виробництва [36].

Під розвитком промислового виробництва слід розуміти: структурні зміни у виробництві, формування оптимальних ресурсних пропорцій, якісне вдосконалення складових виробничого прогресу, промислового потенціалу. Процеси розвитку підприємств зумовлюються переважно тим, чого передусім вимагає конкуренція і через діяльність економічних суб'єктів призводить до пошуку нових форм організації виробництва. Процеси розвитку промислових підприємств повинні спрямовуватися на забезпечення стійкого і збалансованого зростання економіки за умови відновлення функціонально повноцінного розширеного відтворення, котре передбачає не тільки збільшення випуску товарів і послуг, а й здатність промислових структур продукувати власні внутрішні інноваційні інвестиції. Відтворення і його потенціал визначаються здатністю промислового виробництва генерувати нагромадження, які перетворюються в інноваційні капіталовкладення, що в кінцевому підсумку втілюються в продукцію інвестиційного попиту, збільшення сучасних робочих місць, наукомістких технологій [18].

Здатність промислового виробництва продукувати власні інвестиції передбачає ще одну важливу системну умову, а саме: захист основного промислового капіталу і нові капіталовкладення від інфляції. Промислова політика держави як частина загальної економічної політики є однією з найбільш обговорюваних і спірних концепцій в економічній науці й господарській практиці, в першу чергу, через відсутність загального розуміння її сутності. Останнім часом посилення інтересу до проблем промислової політики пов'язане з намірами України щодо вступу в ЄС та приєднання до СОТ, з одного боку, і з необхідністю вироблення дієвих механізмів прискорення економічного зростання країни — з іншого. Публічне обговорення проблем СОТ поставило на порядок денний питання про те, якою повинна бути

позиція країни з приводу рівнів тарифного захисту різних галузей і продуктових ринків. Усвідомлення необхідності прискорення темпів економічного зростання зробило актуальними проблеми ресурсних і структурних обмежень цього процесу [19].

Промислову політику визначають як комплекс заходів державного впливу на розподіл ресурсів суспільства з метою удосконалення структури національної економіки, підтримки конкурентоспроможності окремих галузей, підприємств та економіки в цілому на світових ринках, коригування негативних наслідків дії механізму ринку. При цьому виділяються різні моделі промислової політики, особливості яких залежать від конкретних історичних умов, зокрема від етапу розвитку, її економічного потенціалу, історичних традицій, місця в міжнародному поділі праці.

Таким чином, державна промислова політика — цілісна система заходів, інвестиційно-структурних перетворень, що підкріплюються відповідними механізмами реалізації (стимулювання, регулювання та контролю через відповідні інститути держави та ринку), спрямованими на розв'язання стратегічних і тактичних завдань розвитку реального сектора: зростання виробництва, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та окремих галузей. Об'єктом промислової політики виступає весь індустріальний комплекс країни як єдиний організм.

1.2. Інструменти та важелі державного регулювання промислового розвитку

У даному питанні варто розглянути основні інструменти та важелі державного регулювання промислового розвитку. З цією метою варто спочатку визначити сутнісні ознаки державної промислової політики.

Державна промислова політика акцентує увагу на окремих напрямках активізації промислового розвитку. Вона забезпечує актуалізацію . Державна промислова політика передбачає цілісну систему заходів, економічних

трансформацій, що реалізуються з використанням відповідних інструментів, спрямованих на розв'язання стратегічних і тактичних завдань розвитку країни, - зростання промислового виробництва та окремих галузей, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових товарів.

Основні завдання реалізації державної промислової політики відображено на рис. 1.1:

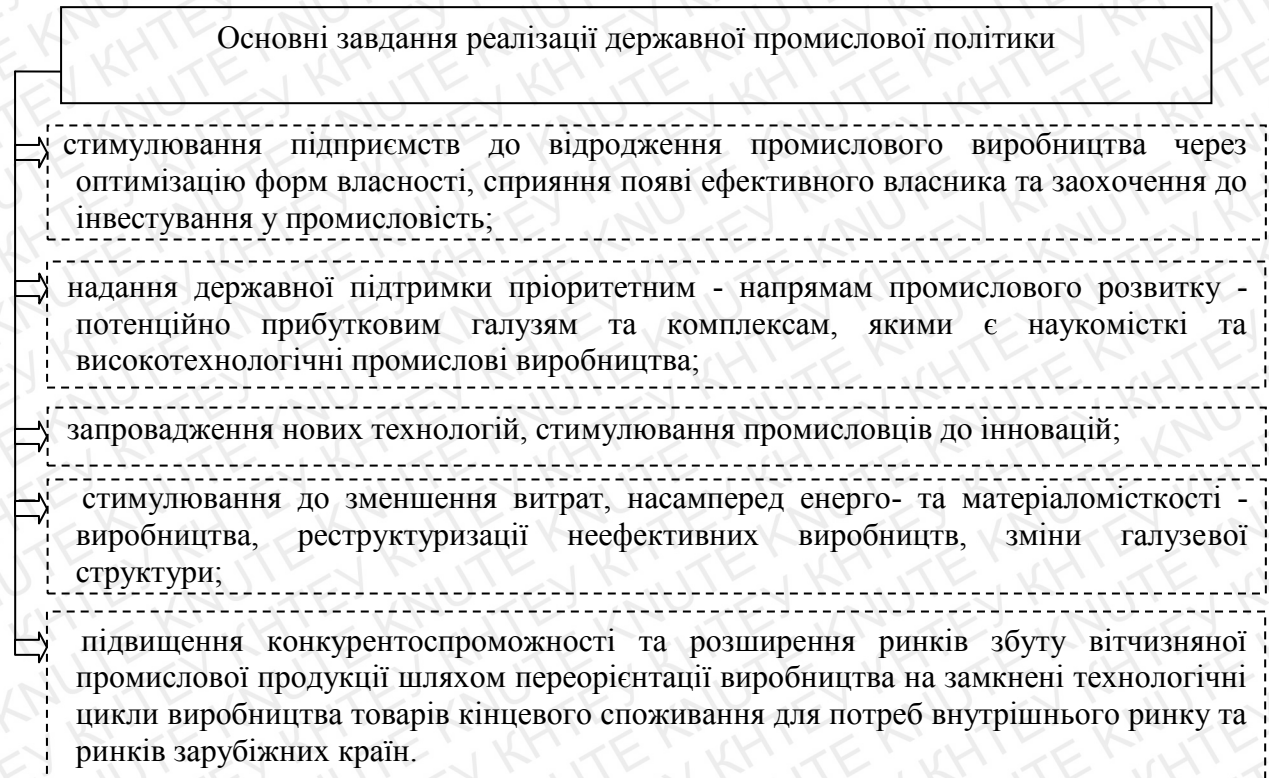

Рис. 1.1. Основні завдання реалізації державної промислової політики

Реалізація наведених вище завдань державної промислової п вимагає комплексного реформування господарського механізму розвитку територій на загально-державному та регіональному рівнях.

Як свідчить зарубіжний досвід свідчить, що залежно від ситуації в промисловості та економіці в цілому промислова політика може здійснюватися за такими варіантами [8]:

1. Орієнтація на експорт шляхом підтримки галузей промислового виробництва, зорієнтованих на світові ринки.

2. Орієнтація, на імпортозаміщення шляхом підтримки виробництв, які здатні витіснити іноземних конкурентів та їхню продукцію.

3. Орієнтація на відновлення, відтворювального процесу в промисловості через сприяння галузям, які виготовляють продукцію, яка користується попитом.

Залежно від призначення підприємств, галузей та форм власності державне регулювання промислового виробництва здійснюються у вигляді прямого державного управління об'єктами і регулювання підприємницької діяльності у сфері виробництва промислової продукції.

Пряме управління промисловим, виробництвом передбачає управління з боку галузевих міністерств об'єктами, які перебувають у сфері державного підприємництва (власності), управління монопольними виробництвами деяких видів промислової продукції, індикативне планування, контроль і розподіл державою промислової продукції, яка виробляється на підприємствах державного підпорядкування.

Вплив держави на розвиток товарного ринку реалізується через грошово-кредитну політику - зміну розмірів облікової ставки, норм обов'язкових резервів; податкові, кредитні, експортні пільги; створення спеціалізованих банківських установ [11].

У процесі формування індикативного плану державні органи управління визначають напрями економічного розвитку паливно-енергетичного, машинобудівного, хіміко-лісового комплексів та інших галузей промисловості; здійснюють прогноз необхідних обсягів промислової продукції; формують державне замовлення (контракт). Орієнтовані обсяги виробництва, в тому числі державні замовлення, спрямовують як орієнтири для підприємств усіх форм власності для подальшого врахування при складанні виробничих планів підприємств.

Індикативний план економічного і соціального розвитку містить відомості про обсяги виробництва промислової продукції, виробництво товарів народного споживання та найважливіших видів продукції, яка контролюється

державою. Індикативний план передбачає виробництво і поставку продукції відповідно до державних потреб, які забезпечуються через державний контракт і державне замовлення.

Система державних замовлень (контрактів) задовольняє потреби держави у виробництві продукції виробничо-технічного призначення, товарах народного споживання, а також забезпечує державну підтримку найважливіших галузей народного господарства та виконання міждержавних угод.

До засобів державного регулювання підприємницької діяльності в промисловому виробництві належать: ліцензування деяких видів промислових робіт; комплекс антимонопольних заходів; залучення промислових підприємств до виконання державних та регіональних цільових комплексних програм; регулювання цін на деякі види промислової продукції; застосування системи податкових пільг; використання політики прискорення амортизації; державні стандарти якості промислової продукції та експертиза якості товарів, їх відповідність міжнародним стандартам; контроль за забезпеченням екологічності промислового виробництва. Важливим напрямом державного регулювання підприємництва у промисловості є розробка та реалізація програм державної підтримки підприємництва, особливо малого та середнього. Програма державної підтримки підприємництва в Україні передбачає запровадження пільгового оподаткування підприємств малого бізнесу, пільгового кредитування промислових підприємств пріоритетних напрямів тощо.

Якщо узагальнити, новий сенс, котрий сучасні дослідники вкладають у поняття "промислова політика", то слід відзначити таке [10]:

- це всі дії, спрямовані на сприяння реструктуризації промисловості та розвитку нової промисловості;
- це не просто державна допомога чи політика R&D (інноваційна політика), це комплекс дій, підтриманих інструментами, що націлені на сприяння окремим шляхам розвитку;

- вона динамічна і цілісна у сенсі врахування побічних факторів попиту і пропозиції та мікро- та макроекономічних факторів;
- враховує всі параметри, що впливають на розвиток, забезпечуючи вживання додаткових чи узгоджених заходів на різних рівнях уряду;
- вона проактивна, адже має передбачити зміни для того, щоб сприяти адаптації виробничої системи;
- її завдання полягає не в підтриманні старих промислових структур, а швидше у їх удосконаленні шляхом обміну технологіями, разом з розвитком нової промисловості;
- вона має стратегічний характер: "короткозорі погляди, що задовольняють короткострокові інтереси, не можуть спричинити до стійку економічну політику, у значенні стійкості не лише самої економіки, але й розвитку відповідного суспільства".

Також важливою рисою сучасної промислової політики є її цілісний характер, оскільки, як підтвердила практика, спроби "лікування" економіки шляхом вирішення конкретних проблем у конкретних (відокремлених) галузях, не змогли забезпечити її стійкість в умовах кризи, бо за незбалансованості навіть зростання не здатне забезпечити довготривалий ефект, навпаки, воно може збільшити глибину кризового падіння (наприклад, високі темпи зростання економіки в Іспанії та Греції, відносно партнерів по євроні, на початку 2000 р., одним драйверів якого було будівництво). Завдання промислової політики полягає саме у тому, щоб усвідомити те ціле, частиною якого є кожна конкретна проблема і без чого неможливе забезпечення гомеостазу соціально-економічної системи.

У цьому відношенні нам видається слушним запропоноване Р. Bianchi, S. Labory цілісне бачення промислової політики, яке базується на чотирьох важелях (механізмах) і здійснюється на трьох рівнях, що схематично представлено на рис. 1.2 у вигляді сонячного годинника.

За Р. Bianchi та S. Labory, чотири важелі чи механізми промислового розвитку, це [34]:

- Entinelments - права чи можливості індивідів в участі у розвитку та у виробничому і конкурентному процесах (зокрема, здатність та сила для налагодження зв'язків з людьми та інституціями на інших територіях та у інших країнах);

- Provision - доступні ресурси для розвитку цього процесу (в тому числі знання, комунікаційна інфраструктура тощо);

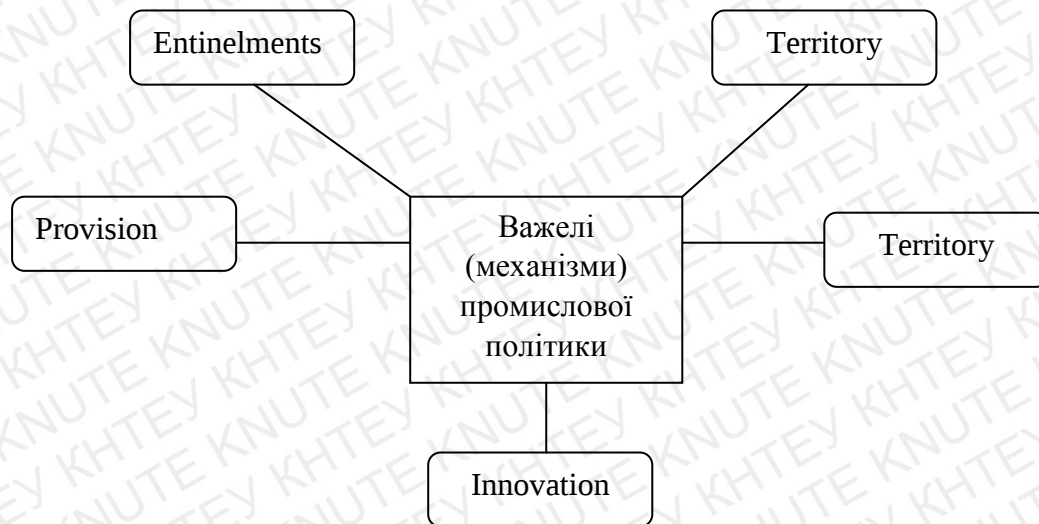

Рис. 1.2. Важелі (механізми) промислової політики

Джерело: [34]

- Innovation - здатність створювати нові знання, що можуть бути застосовані у процесі виробництва, а також елемент, що безпосередньо сприяє динаміці процесу розвитку;

- Territory - територія, де в основному відбувається певна промислова діяльність, хоча і не в ізоляції від решти країни, бо будь-який виробничий процес, як мінімум, спочатку виникає на конкретній території.

Стійка промислова політика має бути спрямована на розширення всіх чотирьох важелів, які не замінюють, а доповнюють один одного. Стійка промислова політика також потребує узгоджених дій на різних рівнях уряду - регіональному, національному та наднаціональному. Рівні уряду представлені п'ятою віссю зображення, а саме жирною лінією, тим самим надаючи схемі вигляд сонячного годинника.

Зони, покриті сонячним годинником, представляють різні фокуси промислової політики. Північно-східна зона відповідає інноваційній політиці, де інновація (чи, швидше, знання та створення знань) і ресурси мають бути розширені у відповідних напрямках. Південно-східна зона відповідає територіальній політиці, що надає ресурси (інфраструктуру та капітал) території. Південно-західна зона є зоною соціальної політики, що забезпечують права чи можливості індивідів на певній території, вадночас Північно-західна зона є зоною політики людських ресурсів, спрямованої на покращення знань та розвиток інноваційних процесів).

Таким чином, промисловий сектор економіки формує систему, визначену різними силами, що забезпечують її розвиток. Якщо певні сили/чинники (внутрішнього чи зовнішнього характеру) дають небажані результати (наприклад, погіршення соціального становища чи гальмування інноваційного процесу), мають бути застосовані інструменти, здатні вплинути на ці сили/чинники та направити розвиток по бажаним шляхом. Із розглянутого нами підходу до сутності промислової політики також є очевидним, що вона має справу зі складною соціально-економічною системою тож має формуватись не лише з огляду на економічні закони, але й враховувати загальноорганізаційні закони теорії систем. Загальновизнаним є те, що держава має проводити промислову політику і визначати її цілі та методи. Держава може проголосити стратегічні пріоритети промислової політики, обрані виходячи з соціально-економічних цілей суспільства за певними критеріями (збереження економічної незалежності, швидке одержання валютних коштів, реалізація наявних технологічних, трудових або природоресурсних переваг, контроль за сегментом зовнішнього ринку тощо), групи суб'єктів економічної системи, розвиток яких є важливим з точки зору існування або якісного перетворення національної економіки, як це розуміється на даний момент розвитку. У галузях, визнаних пріоритетними, очікується створення привабливого інвестиційного, кредитного, податкового та іншого клімату. Інститути ринку

уможливлюють координацію з узгодження цілей різного рівня та забезпечують зв'язки в економічній системі.

1.3. Особливості державної промислової політики зарубіжних країн

Вивчення широкого кола новітніх зарубіжних джерел з проблем посткризового розвитку дало можливість виявити сучасні наукові підходи до аналізу посткризової економіки та ролі держави в посткризовому відновленні промислового сектора. Можна виокремити три основні критерії, за якими дослідники розрізняють сучасні підходи до посткризового регулювання економіки.

Перший - це рівень корпоративізму. За цією ознакою вирізняють неокорпоративістські країни з високим рівнем організованої співпраці між бізнесом, робочою силою та урядом (такі як Австрія, Норвегія чи Фінляндія) та країни, в яких неокорпоративізм обмежений окремими галузями чи регіонами, або не відбувся (США, Канада, Франція, Італія). або обмежений певними чинниками [7].

У країнах другої групи застосовувались заходи, спрямовані на посилення корпоративізму, проте на сьогодні корпоративістські тенденції в цих країнах значно послабили. При цьому в країнах, де рішучіш згортались соціальні програми (Франція), посткризове відновлення відбувалося швидшими темпами, ніж у тих, в яких держава продовжувала їх реалізовувати (Італія).

Другий - це рівень лідерства держави в економіці. Країни з високим рівнем лідерства держави в економіці (Японія, Південна Корея, Франція, Китай) виявилися більш стійкими в умовах глобальної кризи в порівнянні з країнами з нижчим рівнем (США, Велика Британія). В перші посткризові роки в обох групах країн спостерігалось посилення втручання держави в економіку. У міру посткризового відновлення рівень державного втручання зменшувався в обох групах країн (найбільш показово в США і Франції) [19].

Третій - це співвідношення ресурсів і прав. За цим критерієм виділялись країни зі значними ресурсами та обмеженими правами для бізнесу (Китай), обмеженими ресурсами та значними правами (країни Африки), а також країни, де дотримується баланс ресурсів та прав (країни ЄС). Для того щоби промислова політика дійсно була потужним інструментом посткризового відновлення, вона має враховувати специфіку кожної країни, що формується під впливом цих двох чинників.

У Додатку А наведена коротка характеристика промислової політики окремих країн (інститути, завдання та інструменти).

Залежно від головних інструментів вирізняють два типи індустріальної політики: горизонтальну (функціональну) та вертикальну (секторальну) політику. Горизонтальна промислова політика базується на функціональних втручаннях, спрямованих на виправлення "провалів ринку", і зорієнтована на створення стійкого макроекономічного середовища шляхом інвестування в інфраструктуру, освіту, підтримку фундаментальної і прикладної науки, демонополізацію і сприяння розвитку конкурентного середовища, лібералізацію зовнішньої торгівлі та інвестицій. Вертикальна промислова політика спрямована на підтримку окремих секторів, галузей промисловості чи компаній з огляду на їхню значущість для економічного розвитку країни та конкурентоспроможність національної економіки на світовому рівні [16].

Особливістю промислової політики згаданих вище країн є поєднання вертикальної та горизонтальної політики. Зокрема, це знайшло чітке відображення в сучасній організаційній структурі органів державного управління, що здійснюють промислову політику.

У січні 2014 р. Європейським Союзом було прийнято комюніке "For a European Industrial Renaissance" (Європейською комісією) і резолюцію "Renaissance of Industry for a Sustainable Europe (RISE) Strategy" (Європейським парламентом), в яких наголошується на реалізації термінових заходів для реіндустріалізації Європи. Згідно з цим документом "сьогодні Європа відновлюється після найтривалішої в своїй історії рецесії, що підкреслила

важливість сильного промислового сектора для забезпечення стійкості економіки". До 2020 р. Європейський Союз прогнозує збільшити частку промисловості у ВВП з 15 до 20%, і акцент при цьому робиться саме на галузі hi-tech [28].

Уряди країн - членів ЄС виконують згадане комюніке Єврокомісії, затверджуючи шляхи реіндустріалізації національних промислових політик.

Так, наприклад, у Великій Британії затверджено державний документ "Промислова стратегія: партнерство уряду і промисловості", який визначає стратегічні пріоритети та напрями співпраці уряду і промисловості країни. Головною метою стратегії розвитку промисловості Великої Британії є визначення та реалізація довгострокових завдань щодо забезпечення робочих місць й економічного зростання галузей промисловості на період 2013-2020 рр.

З метою їхньої реалізації виділяють п'ять основних напрямів співпраці між урядом і промисловістю.

1. Секторальне партнерство: надання державної підтримки пріоритетним секторам промисловості у сприянні підвищенню глобальної конкурентоспроможності, підтримки інновацій та зростанні експортного потенціалу.
2. Технології: підтримка розвитку та комерціалізація технологій, у чому Велика Британія має значні бізнес-можливості для набуття статусу світового лідера.
3. Професійні навички: державна підтримка у галузі формування системи забезпечення кваліфікованими кадрами.
4. Фінансова підтримка: державна інвестиційна підтримка промислових підприємств.
5. Закупівлі: створення прозорої системи державних закупівель [10].

Попри всі фінансові обмеження в умовах бюджетної економії урядом Велика Британії на реалізацію промислової стратегії у 2013 р. виділено з бюджету понад 2 млрд фунтів стерлінгів.

У рамках реалізації стратегії розвитку промисловості Уряд Велика Британії у 2015 р. розробив і затвердив 11 галузевих стратегій пріоритетних секторів промисловості: авіаційно-космічний, сільськогосподарській технології, автомобілебудування, будівництва, інноваційних технологій, освіти, природничих наук (фармацевтична промисловість, виробництво медичних приладів і медичної діагностики, медичні біотехнології), ядерної енергетики, вітрової енергетики, нафтогазовий, сфери бізнес-послуг (професійні та ділові послуги). Крім того, у Велика Британії значна увага приділяється розвитку хімічної і харчової галузей промисловості, що мають значний потенціал для економічного зростання.

З метою ефективної реалізації стратегічних векторів розвитку промисловості Німеччини і запровадження ефективної інституційної структури управління промисловою політикою у грудні 2016 р. утворене Федеральне міністерство економіки та енергетики Німеччини шляхом реорганізації Федерального міністерства економіки і технологій Німеччини.

Генеральний директорат промислової політики Федерального міністерства економіки та енергетики Німеччини є контактною установою для різних секторів (галузей) промисловості на федеральному рівні. Він відповідає за вирішення питань розвитку окремих секторів промисловості і бере участь у розробленні економічних і технологічних важелів, які відіграють важливе значення у роботі багатьох галузей промисловості Німеччини (автомобільній; будівництві; гірничо-добувній; біотехнології та генної інженерії; хімічної й фармацевтичній; електричній та електронній; керамічній; точній механіці й оптиці; гумовій; деревообробній та меблевій; шкіряній; виробництві шкіргалантереї; аерокосмічній; морській індустрії; машинобудуванні; целюлозно-паперовій; залізничній; взуттєвій; сталеплавильній; залізородній; легкій і швейній; водопостачання тощо.

Ефективне економічне зростання країни вимагає вирішення стратегічного завдання створення в Україні потужної харчової індустрії для задоволення потреб внутрішнього і зовнішнього ринків у продовольстві, забезпечення

продовольчої безпеки держави, формування потужного експортного потенціалу, збільшення валютних та бюджетних надходжень.

Наростання серйозних проблем у промисловому секторі економіки змушує владу і бізнес шукати нові підходи до господарського розвитку. На наш погляд, найбільш прийнятним з них може стати розробка макроекономічної політики з урахуванням інтересів підприємств реального сектору економіки. Як уже зазначалося, конкретною формою такої взаємодії держави і промислового бізнесу є вироблення національної промислової політики. Проте серед вчених і управлінців немає єдиної думки з приводу існування самої промислової політики в Україні. Негативне ставлення багатьох економістів і державних управлінців до активної промислової політики можна пояснити тим, що вони розуміють її як набір традиційних інструментів з підтримки окремих галузей (як правило, відсталих) шляхом бюджетного субсидування і надання різних пільг. Але така пряма підтримка окремих галузей як один з видів промислової політики, що здійснювалась у сучасній українській економіці, майже не зустрічалась у зарубіжній практиці, за винятком нетривалого післявоєнного періоду (у 50-60-ті роки) в економіках Франції та ФРН [5].

У промисловій політиці Франції особливе значення надавалось галузям - “локомотивам” економічного зростання, з певними цільовими настановами. Одні з цих галузей (зокрема, металургійна і цементна) виконували завдання модернізації реального сектору економіки в цілому, а інші - наприклад, сільськогосподарське машинобудування - підтримувалися заради піднесення аграрної сфери, тоді як автомобільна промисловість - для нарощування надходжень валютних ресурсів в економіку. У 50-60-ті роки пріоритетні сфери у промисловій політиці було виокремлено також у Західній Німеччині, а у 70-ті роки - у Південній Кореї. Проте безпосередніми об’єктами промислової політики ставали не самі по собі галузі, а окремі підприємства в цих пріоритетних галузях [17, с. 45].

Це була інституціональна політика вирощування “національних лідерів економіки”. Критеріями виокремлення однієї!двох фірм у національній

економіці були: по-перше, їх здатність створювати мультиплікативний ефект для зв'язаних підприємств (сьогодні це називають “взаємодія у рамках кластерів”); по-друге, їх здатність конкурувати із зарубіжними фірмами на світових ринках; по-третє, реальне технологічне лідерство підприємства в певних товарних групах. Наприклад, у ФРН у 50-60-ті роки таким підприємствам - лідерам галузі надавалася кредит! на підтримка шляхом рефінансування державними банками приватних банків, які, у свою чергу, надавали підтримку самим цим підприємствам.

У 70-ті роки у промисловій політиці відбулися зміни критеріїв, на підставі яких здійснювалася підтримка окремих підприємств галузі. Наприклад, у Південній Кореї пріоритетними стали ті підприємства, де високими були частка витрат на НДДКР і рівень менеджменту, де існувала чітка стратегія їх розвитку, тощо. Великі компанії, взаємодіючи з державою, визначали механізми освоєння тих виробництв, які дозволяли їм накопичувати технологічні нововведення, кадрові та фінансові ресурси. В результаті такої взаємодії фінансово-промислові групи, що виникли в автомобілебудівній галузі, поступово охоплювали інші сфери - електроніку, інформатику і біотехнології [17, с. 45]. Головний підсумок взаємодії держави і бізнесу - розуміння того, що не існує відсталих галузей, а існують застарілі технології. Саме це стверджував відомий дослідник сучасної теорії конкуренції американський економіст М. Портер [13, с. 136-137].

Отже, коли в окремих галузях було створено потужні корпорації, що успішно конкурують на глобальних ринках, тоді у 90!х роках промислова політика еволюціонувала від корпоративно-галузевої стадії до інституціональної.

Держава відмовилася від жорстких галузевих пріоритетів, а новий вплив на бізнес почала здійснювати шляхом створення ефективного інституціонального середовища. В умовах високодиверсифікованої структури бізнесу в рамках корпорацій стали концентруватися також інвестиційні

ресурси, що відіграють ключову роль у довготривалому зростанні промисловості.

Отже, особливістю промислової політики згаданих вище країн є поєднання вертикальної та горизонтальної політики. Зокрема, це знайшло чітке відображення в сучасній організаційній структурі органів державного управління, що здійснюють промислову політику. У світовій практиці залежно від головних інструментів вирізняють два типи індустріальної політики: горизонтальну (функціональну) та вертикальну (секторальну) політику. У високорозвинутих країнах відбулась еволюція державної промислової політики від галузевої до політики конкурентоспроможності. При виробленні конкурентної політики держава і бізнес виступають як рівні партнери. Саме створення ефективного інвестиційного середовища, відхід від галузевих пріоритетів стали заключним етапом і сучасною формою промислової політики. Це відбулося вже після створення великих ТНК у провідних галузях, що не було вихідним пунктом такої політики.

Висновки до розділу 1

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

1. В ході дослідження наукових джерел та економіко-правової літератури визначено, що державна промислова політика являє собою цілісну систему заходів, інвестиційно-структурних перетворень, що підкріплюються відповідними механізмами реалізації (стимулювання, регулювання та контролю через відповідні інститути держави та ринку), спрямованими на розв'язання стратегічних і тактичних завдань розвитку реального сектора: зростання виробництва, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та окремих галузей. Об'єктом промислової політики виступає весь індустріальний комплекс країни як єдиний організм.

2. Встановлено, що держава має проводити промислову політику і визначати її цілі та методи. Держава може проголосити стратегічні пріоритети

промислової політики, обрані виходячи з соціально-економічних цілей суспільства за певними критеріями (збереження економічної незалежності, швидке одержання валютних коштів, реалізація наявних технологічних, трудових або природоресурсних переваг, контроль за сегментом зовнішнього ринку тощо), групи суб'єктів економічної системи, розвиток яких є важливим з точки зору існування або якісного перетворення національної економіки, як це розуміється на даний момент розвитку. У галузях, визнаних пріоритетними, очікується створення привабливого інвестиційного, кредитного, податкового та іншого клімату. Інститути ринку уможливають координацію з узгодження цілей різного рівня та забезпечують зв'язки в економічній системі.

3. Особливістю промислової політики зарубіжних країн з розвинутими ринковими економіками є поєднання вертикальної та горизонтальної політики. У високорозвинутих країнах відбулась еволюція державної промислової політики від галузевої до політики конкурентоспроможності. При виробленні конкурентної політики держава і бізнес виступають як рівні партнери. Саме створення ефективного інвестиційного середовища, відхід від галузевих пріоритетів стали заключним етапом і сучасною формою промислової політики. Це відбулося вже після створення великих ТНК у провідних галузях, що не було вихідним пунктом такої політики.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативне та інституційне забезпечення державної промислової політики

Сучасна нормативно-правова база у сфері державного регулювання промислового розвитку передбачає регламентування діяльності суб'єктів господарювання у різних галузях. Вона нараховує значний обсяг правових актів. На досягнення мети - підвищення рівня розвитку регіональної промисловості до бажаного упродовж 2011-2017 рр. було спрямовано велику кількість нормативних документів:

1) Укази Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» від 25 травня 2001 року N 341/2001 та «Про Концепцію державної промислової політики» від 12 лютого 2003 року N 102/2003;

2) Закони України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року» (зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 17 травня 2012 року N 4731-УТ); «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (зі змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 17 травня 2012 року N 4731-VI та від 16 жовтня 2012 року N 5463-УІ); «Про стимулювання розвитку регіонів» (зі змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 20 грудня 2005 року N 3235-ГУ, від 25 червня 2009 року N 1562-УІ, від 21 квітня 2011 року N 3275-УІ, від 17 травня 2012 року N 4731-УІ, від 16 жовтня 2012 року N 5463-УІ);

3) Постанова Верховної Ради України від 19 травня 2011 року N 3400-УІ «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан і перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС (зона вільної торгівлі) та Митним союзом»;

4) Постанови Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2011 р. N 1130 «Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва» (зі змінами і доповненнями, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України від 7 березня 2012 року N 174, від 8 березня 2012 року N 256, від 10 вересня 2012 року N 839, від 24 жовтня 2012 року N 970, від 28 листопада 2012 року N 1107); «Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003-2011 роки» від 28 липня 2003 р. N 1174 (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2004 року N 162); «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» від 21 липня 2006 р. N 1001 (зі змінами і доповненнями, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року N 750, від 16 листопада 2011 року N 1190); «Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки» від 27 лютого 2013 р. N 187 (зі змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 3 липня 2013 року N 459); «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» від 26 квітня 2003 р. N 621 (зі змінами і доповненнями, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2004 року N 165, від 29 червня 2011 року N 702, від 28 березня 2012 року N 256, від 28 листопада 2012 року N 1134); «Про затвердження Порядку розроблення, моніторингу та оцінки результатів реалізації Державної стратегії регіонального розвитку» від 16 листопада 2011 р. N 1189; «Про Міжвідомчу координаційну раду з питань промислової політики» від 28.10.2004 № 1456; «Типове положення про управління (Головне управління) промисловості, енергетики, транспорту та зв'язку обласних державних адміністрацій» від 31.12.2004 № 1784;

5) Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2012 р. N 690-р «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2014-2024 роки» (зі змінами і доповненнями, внесеними Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2012 року N 1027-р)

(у назві та тексті розпорядження цифри «2013-2023» замінено цифрами «2014 - 2024» згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2012 року N 1027-р); «Про організацію проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи в процесі виконання Національного плану дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»» від 4 березня 2013 р. N 125-р.

Слід зазначити, що поданий вище список правових актів - лише незначна частина законодавчої бази у сфері регулювання промисловості. Ми наводимо їх для підтвердження тези про ґрунтовність державного підходу (із формальної точки зору) до питання стимулювання й розвитку національної промисловості. Основне завдання дослідження - провести системний аналіз запроваджуваних державою заходів із покращання стану промисловості, результативності заходів, виокремлення причин невдач, а також напрацювання пропозицій по удосконаленню програм у сфері розвитку промисловості.

Глобалізаційні процеси економічного і технологічного порядку загострили міжнародну конкуренцію не тільки на рівні окремих виробників, а й цілих країн. В таких жорстких умовах конкурентної боротьби Україна втратила значну частину промислових підприємств, більшість з котрих залишилися незахищеними державою перед іноземними конкурентами, а також через дію багатьох інших причин (рейдерство, корупція тощо). Зміна організаційних структур промислових підприємств зумовила їхнє тимчасове послаблення і неможливість інноваційної діяльності загалом та диверсифікацію інноваційної діяльності зокрема.

Інституційна структура державного регулювання промислового розвитку представлена рядом органів державної влади, що здійснюють регулювання промислового виробництва. В Україні основні органи, що здійснюють державне регулювання промислового розвитку, можна поділити за рівнями регулювання:

- загальнодержавний;

- регіональний.

Інституційну структуру державного регулювання промислового розвитку наведено на рис. 2.1

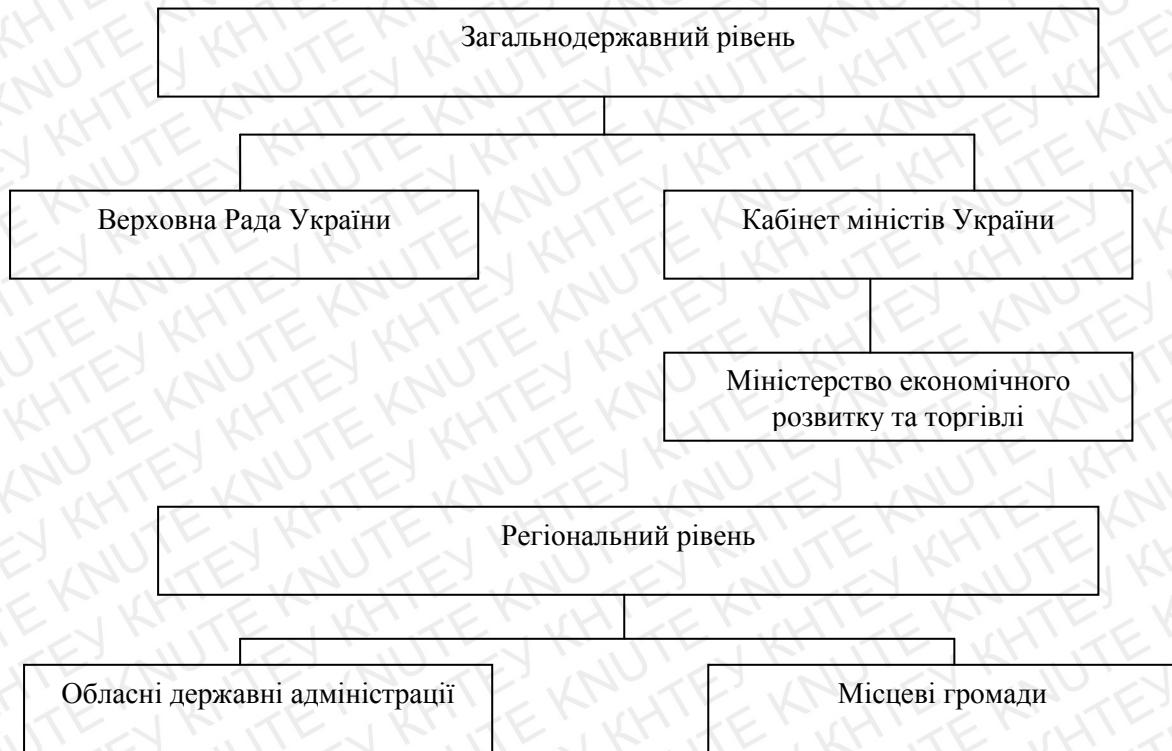

Рис. 2.1. Рівне інституційної структури державного регулювання промислового розвитку

*побудовано автором на основі [14, 30, 42, 51]

Проаналізувавши останні події, можна відзначити позитивні поліпшення в сфері державного управління промисловим розвитком. В кінці 2017 року уряд України затвердив Концепцію оптимізації системи центральних органів виконавчої влади. Документ містить обґрунтування нової системи побудови органів державної виконавчої влади, що в цілому повинно поліпшити бізнес-клімат в країні. Реформування органів виконавчої влади доцільно проводити комплексно і послідовно. Це не може бути виділено серед інших питань реформування державного управління та оптимізації системи органів виконавчої влади в цілому. Питання реформування міністерств також тісно пов'язаний із завданнями Стратегії щодо скорочення загальної кількості працівників центральних органів виконавчої влади щорічно не менше ніж на

2,5 відсотка чисельності працівників, поновлення персоналу, зокрема шляхом відбору фахівців з питань реформ, а також забезпечення в подальшому конкурентоспроможного рівня оплати праці для всіх державних службовців.

У сферу компетенцій органів виконавчої влади в сфері регулювання діяльності промислових підприємств включені наступні пункти:

розробка нормативних документів, які формують принципи розвитку промислового сектора і регулюють діяльність промислових підприємств на місцевому та державному рівні;

- формування системи державних правил регулювання діяльності промислових підприємств;

- формування державних програм, напрямки на розвиток промислового сектора і окремих перспективних галузей виробництва;

- розвиток необхідної інфраструктури для розвитку промислових виробництв в ряді регіонів України.

Регіональним і місцевим органам влади варто визначити наступні повноваження:

- формування і впровадження регіональних програм розвитку промислових підприємств (це дуже актуально після проведення адміністративної реформи в Україні, пов'язаної з локалізацією функцій управління регіональними фінансами);

- розвиток і підвищення стандартів економічного розвитку в ряді регіонів України;

- формування комплексу необхідної адміністративної інфраструктури на регіональному рівні.

Одним з важливих блоків і ресурсів впровадження антикризової програми підвищення ефективності роботи підприємств в промисловому секторі є інформація, інновації та механізми технічну модернізацію устаткування.

Отже, практика формування правового та інституційного регулювання вітчизняної промисловості передбачає необхідність затвердження базових принципів в сфері державної підтримки бізнесу. Це стане чітким сигналом

українським та іноземним виробникам щодо готовності розвивати внутрішній ринок на основі принципу конкуренції. Нині правове регулювання промислового розвитку сконцентоване у сфері регіональної промислової політики. Регіональна політика покликана сприяти формуванню автономного механізму розвитку підприємств регіону шляхом оптимального використання ресурсів; створення наукомістких та високотехнологічних виробництв, створення передумов для структурно-інноваційних змін, посилення зовнішньоекономічної діяльності.

2.2. Аналіз показників промислового розвитку України

У даному питанні розглянемо основні тенденції показників промислового розвитку України. З цією метою варто проаналізувати абсолютні та відносні показники обсягів виробництва промислової продукції, експорту, частки промисловості у формуванні ВВП.

Упродовж останніх років криза у промисловості поглиблюється. Падіння промислового виробництва, що спостерігається з 2012 р., прискорюється (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка показників промислового розвитку України у 2011-2017 рр.

[83]

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Індекс промислової продукції, % до відповідного періоду попереднього року	108	99,3	95,7	89,9	87	102,8	100,4
Частка промисловості у ВВП, %	22,9	23,3	23,1	19,4	18,5	17,2	16,9
Зайняте населення у промисловості, тис.осіб	3352,7	3451,4	3612,1	2898,2	2763,7	2569,5	2312,0
Експорт, млрд.дол	82,6	84,7	76,9	53,9	38,1	36,4	35,8

*Джерело: за даними Державної служби статистики України

Як свідчать дані табл. 2.1, індекс промислової продукції мав спадну динаміку у 2013-2015 рр., що було викликано наслідками економічної кризи. Однак, реформи уряду, дія договору про Асоціацію з ЄС, зниження рівня військової конфронтації на Сході України сприяли до покращення економічної ситуації у 2016 р. Так, індекс промислового розвитку у 2016 році збільшився до 102,8%. У 2017 році спостерігалось уповільнення даного показника до 100,4%. Упродовж 2013-2017 рр. можна було спостерігати скорочення частки промисловості у ВВП, що негативно характеризує перспективи України в плані промислової політики.

Швидкими темпами занепадає виробництво у переробній промисловості — ключовій галузі для модернізації економіки та підвищення національного добробуту. Глибоке падіння промислового виробництва загалом і особливо наукомістких виробництв інвестиційного спрямування веде до деградації та руйнування національної економіки, стрімкої втрати конкурентних позицій України на світових ринках.

Для більше глибокого розуміння тенденцій промислового розвитку варто розглянути індекси промислової продукції за видами діяльності за 2013-2017 рр (Додаток Б).

Як видно з Додатку Б, індекси промислового розвитку мали суттєве скорочення по таких ключових галузях як добувна промисловість і розроблення кар'єрів (скорочення до 94,3% у 2017 році проти 99,8% у 2016 році); металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (скорочення до 100,2% у 2017 році проти 106,8% у 2013 році); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (скорочення до 93,5% у 2017 році проти 102,5% у 2013 році). В цілому індекси промислового розвитку у останні 2 роки мають позитивну спрямованість, що свідчить про певне покращення ситуації в промисловому секторі економіки порівняно з кризовими 2014-2015 роками.

Важливими показниками, що характеризують потенціал промислового розвитку України, є індикатори зовнішньої торгівлі (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники зовнішньої торгівлі України за 2013-2017 рр., % [83]

Роки	Експорт		Імпорт		Сальдо зовнішньої торгівлі, тис.дол
	тис.дол. США	Відхилення (+/-) до рівня попереднього року, %	тис.дол. США	Відхилення (+/-) до рівня попереднього року, %	
2017	43264736	19,0	49607174	26,4	-6342437,9
2016	36361711	-4,6	39249797	4,6	-2888086,0
2015	38127150	-29,3	37516443	-31,1	610706,7
2014	53901689	-14,9	54428717	-29,3	-527027,8
2013	63312022	-	76963965	-	-13651943,3

*Джерело: за даними Державної служби статистики України

Як свідчать дані табл. 2.3, у 2015 році обсяги експорту та імпорту скоротилися відповідно на 29,3% та 31,1% порівняно з рівнем 2014-го року. У 2016 році обсяги експорту продовжили скорочення на 4,6%, а імпорт збільшився на 4,6%. У 2017 році відбулося зростання експорту на 19,0% до рівня попереднього року, а імпорту – на 26,4%. Незважаючи на певну динаміку поживлення зовнішньої торгівлі постійно зростало від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі.

Важливими показниками, що характеризують перспективи розвитку економіки України, є боргова політика держави. Вона визначає загальне боргове навантаження на економіку, що стає причиною зміни також політики фінансово-податкового регулювання.

На рис. 2.2 наведено динаміку обсягів зовнішнього та внутрішнього державного боргу. Як свідчать дані рис. 2.2, державний борг України за 2015–2017 роки зріс майже удвічі. Крім того, внаслідок отримання значних позик від МВФ, які були спрямовані на витрачання та проведення невваженої політики надання державних гарантій. Можна відмітити, що впродовж 2015-2017 років спостерігається тенденція до постійного зростання частки зовнішнього державного боргу.

Рис. 2.2. Динаміка державного боргу України за 2015-2017 рр. (станом на кінець року, млрд.грн) [83]

*Джерело: за даними Державної служби статистики України

Проведемо також оцінку формування промислового потенціалу України. З цією метою проаналізуємо залежність між обсягами експорту промислових підприємств та загальними обсягами їх активів. Для оцінки використаємо метод кореляційно-регресійного аналізу. Інформаційним забезпеченням для проведення розрахунків є дані Державної служби статистики України.

Розрахунки будемо проводити у програмі Stata. Вихідні дані для проведення аналізу наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Вихідні дані для оцінювання застосування стратегії міжнародного маркетингу підприємства металургійної галузі*

Рік	Обсяг експорту промислових підприємств, млн.дол	Темп приросту експорту, %	Активи промислових підприємств України, млн.дол	Темп приросту активів, %
2011	82,6	-	56171	-
2012	84,7	5,0	68125	21,3
2013	76,9	-10,3	55128	-19,1
2014	53,9	-12,3	42316	-23,2
2015	38,1	-40,4	28747	-32,1

продовження табл. 2.3

2016	36,4	2,0	31119	8,3
2017	35,8	11,7	35442	13,9

*Джерело: побудовано автором на основі [11]

Оскільки у продовж 2011-2017 рр. курс національної валюти не був стабільним, то для більшої об'єктивності розрахунків статистичні показники було переведено у дол.США за середньозваженим курсом НБУ. Результати запуску регресії у програмі Stata наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Вихідні дані для оцінювання потенціалу промислового розвитку України*

Ind	Source	SS	df MS	Number of obs	
		7			
		F(1, 5) = 64.24			
Model	1.2218e+09	1 1.2218e+09	Prob > F	= 0.0005	-
Residual	95101699.4	5 19020339.9	R-squared	= 0.9278	-
-	-	Adj R-squared	= 0.9133	-	-
Total	1.3169e+09	6 219 489 242	Root MSE	= 4361.2	-
r	Coef.	Std. Err. t	P>t	[95% Conf.	Interval]
e	1.715255	.2140088 8.01	0.000	1.165127	2.265382
_cons	385.9802	5840.353 0.07	0.950	-14627.12	15399.09

*Джерело: розраховано автором на основі [2]

Як видно з результатів проведених розрахунків, обсяг активів промислових підприємств в значній мірі має залежність від тенденцій їх експорту. Тобто, промислові підприємства в значній мірі акумулюють свої ресурси (які вимірюються у вартості активів) для виходу на зовнішні ринки. Про стікість даної тенденції свідчать доволі високі значення критерія Фішера ($F=64.24$, його мінімально допустиме значення – 4,62) та коефіцієнта детермінації ($R\text{-squared} = 0.9278$).

Також варто додати, що в сучасних умовах не можна сказати, що державна промислова політика в Україні зовсім залишає поза увагою унікальні виробництва та підприємства, адже розроблено галузеві стратегії з досить

широким набором методів державного стимулювання і підтримки. Однак більшість із них поки що залишається лише у стратегіях. Тому зараз дуже важливо перевести заплановані заходи у площину практичних дій, оскільки розвиток зазначених виробництв - це реальний шлях переходу до неоіндустріального зростання.

Наступна найважливіша проблема - дефіцит інвестиційних ресурсів для реалізації неоіндустріальних проектів. Йдеться як про державні, так і про корпоративні інвестиції. Перші обмежені постійним бюджетним дефіцитом, а другі - нестабільністю виробництва, а отже, скороченням прибутків або зростанням збитків.

Протягом останніх років унаслідок подій в АР Крим та на сході України фінанси підприємств зазнали особливих втрат: за даними Держслужби статистики України у 2015-2017 рр. промисловість мала від'ємний фінансовий результат (-166,4; -181,4; -7,6 млрд грн відповідно). Значною залишається частка збиткових підприємств - близько третини. Найбільші збитки спостерігаються у переробній промисловості, що суттєво знижує її інвестиційну привабливість та фінансову спроможність до модернізації.

Саме у площині подолання інвестиційного дефіциту має розбудовуватися система державно-приватного партнерства як механізм фінансового забезпечення взаємовигідних великих проектів, насамперед, для модернізації промислової інфраструктури загальнодержавного та регіонального рівнів.

Не менш важливим є залучення прямих іноземних інвестицій як чинника прискорення інвестиційних процесів загалом та інноваційно наповнених зокрема. Проте, як свідчить досвід минулих років, особливо сподіватися на їх суттєве зростання у середньостроковому періоді не доводиться. Негативний вплив матимуть макроекономічна, ринково-господарська, а нині ще й соціально-політична нестабільність, різкі коливання валютного курсу, незадовільна якість податкової політики та ін.

Ще один аспект, який розкриває сукупність проблем промислового розвитку - якість та ефективність промислової політики. Досить влучно

промислову політику України впродовж усього трансформаційного періоду можна охарактеризувати так: «Промислові стратегії та політика з моменту набуття Україною незалежності фактично не передбачали заходів щодо збереження існуючих промислового, інтелектуального, освітнього, кадрового потенціалів країни. За таких умов стихійний, тобто некерований, нерегульований та непрогнозований органами державної влади перехід вітчизняної економіки на необмежені ринкові умови призвів до незворотних втрат у промисловості». Це лише один із багатьох аналогічних висновків, які містяться у досить великій вітчизняній бібліографії, про неадекватність державної промислової політики умовам та завданням розвитку промисловості в Україні та її економічні наслідки. Тому пропозиція багатьох науковців щодо формування нової промислової політики на сучасних засадах сприймається, безумовно, як слушна та актуальна.

Отже, в сучасних умовах актуальними для державної промислової політики залишаються такі пріоритети: забезпечення національної безпеки; захист економічних інтересів національних виробників; надійне забезпечення енергетичними та матеріально-сировинними ресурсами; розвиток динамічного внутрішнього ринку як чинника зростання; дієва державна підтримка інвестицій, інновацій, зовнішньоекономічної діяльності; ефективна взаємодія науки з виробництвом; ефективна міжнародна виробнича та економічна кооперація; демонополізація та зміцнення конкурентного середовища; збалансування промислового розвитку регіонів; комплексна екологізація промислового сектору.

2.3. Оцінка дієвості заходів державної промислової політики

Дієвість заходів державної промислової політики визначається напрямками формування конкурентного потенціалу промислового виробництва на світовому ринку товарів та послуг.

Промисловість України, незалежно від того, будуть кінцеві товари в подальшому реалізовуватися на внутрішньому або зовнішньому ринках, залежить від імпорту сировини та проміжних товарів, а також технологічних товарів (наприклад, машин та обладнання). В сучасних умовах склалася ситуація, коли промислові підприємства можуть бути зацікавлені в доступі імпортованих товарів на український ринок для проміжного споживання. З іншого боку, деякі промислові підприємства можуть не витримувати конкуренції з більш якісними імпортованими товарами. Однак, як для споживачів, так і для економіки в цілому, вихід з ринку неефективних підприємств є лише питанням часу.

Для того, що оцінити дієвість заходів державної промислової політики, пропонуємо оцінити основні критерії за допомогою індекса сприяння промислового розвитку та торгівлі.

Незважаючи на переваги у доступі до внутрішніх та зовнішніх ринків, Україна все ще залишається неконкурентоспроможною порівнянням з країнами ЄС в таких аспектах, як ефективність та прозорість на кордонах, якість та доступність транспортної інфраструктури та транспортних послуг, а також недостатньо сприятливою підприємницькою середовищем, що впливає і на зовнішньоекономічну діяльність малого та середнього бізнесу (рис 2.3).

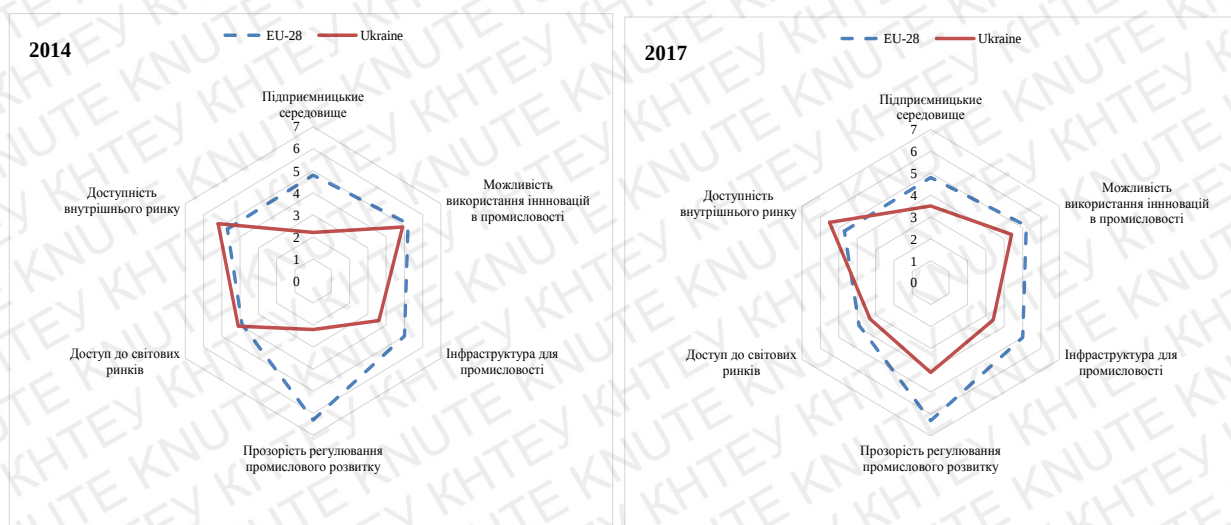

Рис. 2.3. Індекс сприяння розвитку промисловості та зовнішній торгівлі згідно з ГААТ-COT 2014-2017 рр.

*джерело: побудовано за даними [2]

Як свідчать дані рис. 2.3, в цілому за 2014-2017 рр в Україні можна спостерігати підвищення рівня сприяння промислового розвитку та зовнішній торгівлі за такими показниками як доступ на внутрішній ринок, розвиток підприємницького середовища, доступність інфраструктури, ефективність та прозорість процедур державного регулювання промислового розвитку. Однак, відбулося зниження рівня доступності зовнішніх ринків може бути пояснено втратами ринку Росії та інших країн СНД. Так само можна було спостерігати погіршення транспортної інфраструктури за останні 3 роки, що було викликано економічним кризою та війною.

Аналіз найбільш проблемних факторів для розвитку виробництва та експорту промислових підприємств в Україну показує, що продаж товарів у міжнародних ринках підприємствами незалежно від розміру переважно обмежується відсутністю доступу до торгового фінансування, невідповідним рівнем технологій виробництва та навичкам працівників, проблемами з виявленням потенційних ринків і покупців, недостатньою відповідністю технічним вимогам та стандартам, а також неконкурентоспроможний доступ до імпоротної сировини та матеріалу.

Наступним критерієм дієвості промислової політики, який варто взяти до уваги, є показник конкурентоспроможності економіки України. Для характеристики конкурентоспроможності національної економіки варто також до уваги модель життєвого циклу факторів конкурентоспроможності національної економіки. Вона включає: стадію факторів виробництва (зручні транспортні маршрути, дешева робоча сила та сировина, місткий споживчий ринок); стадію інвестицій (інвестування в розвиток освіти та нових технологій, розвиток інформаційної інфраструктури); стадію нововведень (інновації в освіту; розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій; розширення доступу компаній до венчурного капіталу; якість управління країною та компаніями; ефективну політику залучення прямих іноземних інвестицій та ін.); стадію нагромадження.

Для визначення конкурентоспроможності країн світу використовують індекс глобальної конкурентоспроможності. Останній звіт «The Global Competitiveness Report 2016-2017» говорить про те, що Україна посіла 85 місце серед 140 країн світу. У табл. 2.5 наведений рейтинг глобальної конкурентоспроможності України, деяких пострадянських країн та світових лідерів за 2013-2017 роки.

Таблиця 2.5

**Рейтинги країн за індексом глобальної конкурентоспроможності GCI
2013-2017 р.**

Країна	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Швейцарія	1	1	1	1
США	5	3	3	3
Німеччина	4	5	4	4
Польща	42	43	41	41
Росія	64	53	45	43
Україна	84	76	79	85
Всього країн	148	144	140	138

*джерело: побудовано за даними [2]

З даної статистики видно, що рівень конкурентоспроможності країни найбільшим показником відзначається у 2014 році, а найнижчим на сьогоднішній час втративши за рік 6 позицій рейтингу порівняно з минулим роком.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників («Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» та «Інноваційний потенціал») за 3 основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори

вдосконалення». У табл. 2.6 представлені данні зміни цих показників в Україні за останній рік.

Таблиця 2.6

Динаміка показників конкурентоспроможності за 2016-2017 рік

Показник	місце серед країн світу		зміни
	2015-2016	2016-2017	
Інституції	130	129	+1
Інфраструктура	69	75	-6
Макроекономічна стабільність	134	128	+6
Охорона здоров'я та початкова освіта	45	54	-9
Вища освіта та професійна підготовка	34	33	+1
Ефективність ринку товарів	106	108	-2
Ефективність ринку праці	56	73	-17
Розвиток фінансового ринку	121	130	-9
Технічна готовність	86	85	+1
Розмір ринку	45	47	-2
Відповідність бізнесу сучасним вимогам	91	98	-7
Іновації	54	52	+2

*джерело: побудовано за даними [2]

Половина з наведених показників за останній рік знизилась, а ті показники де спостерігається зростання виросли на незначну кількість позицій по відношенню до інших країн світу [2].

Отримані данні свідчать про наступне:

– рівень розвитку інституцій (129 місце), надмірною політичною залежністю судової системи та корупція, недостатній захист прав власності на землю майно, в багатьох випадках ігнорування та невиконання норм законодавства, високим рівнем бюрократизації ненадходження державного фінансування до цільового їх призначення, незахищеність іноземних інвестицій;

– рівень макроекономічної стабільності (128 місце) обумовлено незадовільним платіжним балансом, високим рівнем доларизації економіки, ризиком суверенного дефолту, динамічним змінням рівня інфляції;

– ефективність ринку товарів (108 місце), що свідчить про проблеми в розвитку конкуренції на внутрішньому ринку, які обумовленні втручанням держави в роботу ринків, нерівномірним розподілом податкового навантаження, відсутністю нового обладнання для покращення виробництва;

– досконалість фінансового ринку (130 місце) недосконалість фінансової системи ринково-кредитних потоків у секторах економіки відповідно до цілей державної політики;

– розвиненість бізнес-процесів (98 місце) є наслідком неефективної державної політики у сфері сприяння ведення бізнесу, недостатня фінансова підтримка виробництв державного значення.

Іншим світовим індексом, що характеризує місце країни у сучасному світі та демонструє, наскільки економіка тієї чи іншої держави відповідає ліберальним принципам, є рейтинг "Індекс економічної свободи", який складається щорічно The Heritage Foundation разом із журналом The Wall Street Journal (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Групування країн за Індексом економічної свободи у 2017 р. за методикою The Heritage Foundation*

Величина ІЕС	Категорія країн	Кількість країн
80-100	«вільні»	7(4%)
70-79,9	«в основному вільні»	23(15%)
60-69,9	«відносно вільні»	48(31%)
50-59,9	«в основному невольні»	59(38%)
0-49,9	«репресивні»	20(13%)

*Складено за: Index of Economic Freedom 2017.-<http://www.heritage.org/>

Середньосвітовий ІЕС становив у 2017 р. 60,6%, середньоєвропейський ІЕС - 67,5%. Економіка України у поточному році була оцінена фахівцями The Heritage Foundation за ІЕС на рівні 53,3%, що відповідає 125-му місцю у світі серед 157 досліджених країн.

Проаналізувавши окремі складові ІЕС можна відзначити позитивні тенденції щодо здійснення торгової політики та фіскальних заходів в Україні. Середній рівень тарифів в Україні є низьким, проте розгалужена система нетарифних бар'єрів все-таки суттєво ускладнюють процес вільного здійснення торговельних операцій в державі. Ставки податків, які сплачуються з особистих доходів громадян та прибутків підприємств, є відносно невисокими, і тому питома вага податкових надходжень у сукупному обсязі ВВП є незначною (приблизно 30%).

Слабкими сторонами України залишається регуляторна політика та значний обсяг державних витрат на реалізацію соціальних програм (приблизно 40% від сукупного обсягу ВВП), незадовільний стан залучення іноземних інвестицій та забезпечення прав власності.

UNCTAD оцінює країни за двома індексами (табл. 2.8):

Таблиця 2.8

Характеристика інвестиційної діяльності в Україні та за кордоном у 2013-2016 рр. за методикою UNCTAD*

Період	Індекс залучення ПП(місце у рейтингу)	Індекс потенціалу залучення ПП (місце у рейтингу)
2013	80	64
2014	114	56
2015	145	22
2016	137	28
2017	142	30

*Складено за: World Investment Development 2018: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development.- https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf

- індексом залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Perfomance Index);
- індексом потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Potential Index).

Проаналізувавши доповіді та звіти міжнародних організацій, що досліджують конкурентоспроможність економіки країн, можна зробити певні висновки.

По-перше, рівень конкурентоспроможності України на сучасному етапі є дуже низьким. Не зважаючи на значний природний, інтелектуальний та інноваційний потенціали, Україна не використовує свої конкурентні переваги у зв'язку з відсутністю належної структури та технологічною відсталістю виробництва, низькою якістю державних інституцій та високим рівнем корупції тощо.

По-друге, бюрократизація та корумпованість сфери економічного регулювання, незахищеність базових громадянських та економічних інтересів суб'єктів господарювання практично зводять нанівець можливість створення конкурентного ринку в Україні. Крім того, непривабливий імідж України, який утворився у світі у зв'язку з високим рівнем корупції, злочинності, розвитком "тіньової" економіки знищує бажання підприємців організовувати свою діяльність на вітчизняному ринку.

По-третє, відсутність комплексних реформ у податковій, бюджетній та судовій системі перешкоджає здійсненню активної підприємницької діяльності в Україні, стримує приплив потенційних довгострокових іноземних інвестицій. Як наслідок, економічна криза в державі поглиблюється.

За таких умов конкурентоспроможна модель економіки є безальтернативним напрямом економічної стратегії України. Для цього, перш за все, необхідно:

1. Визначити сфери відповідальності державних органів влади та громадських організацій щодо забезпечення реалізації стратегії побудови конкурентоспроможної моделі економіки.
2. Забезпечити сприятливі організаційно-правові умови функціонування бізнесу, зокрема, спрощення системи реєстрації, ліцензування та звітності, розробка законодавчої бази щодо захисту прав власності інвесторів тощо.

3. Активізувати діяльність держави та підприємницьких структур щодо розвитку інфраструктури в Україні.

4. Стимулювати приплив вітчизняних та іноземних інвестицій в стратегічні для України галузі економіки.

5. Заохочувати інноваційні процеси шляхом надання безпроцентних та пільгових позик та грантів як науково-дослідницьким інститутам та організаціям, так і окремим вченим, здійснення прямого державного замовлення на інноваційну продукцію, вжиття заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації тощо.

6. Здійснення всебічного розвитку людського капіталу та підвищення фаховості трудових ресурсів.

Поглиблюється деіндустріалізація національного господарства. Питома вага промисловості у структурі ВВП постійно скорочується. Тривалий час зменшується роль переробної промисловості у створенні ВВП країни, що свідчить про ознаки економічного занепаду і технологічної відсталості. Це дуже помітно на тлі інших країн, особливо сусідніх, які володіють великим переробним сектором і для яких він є найбільш значущою силою економіки [9, с. 16].

Вимушений розрив виробничо-технологічних зв'язків між підприємствами Сходу, Півдня та решти регіонів поглиблює критичний стан промисловості. Занепад промисловості призводить до скорочення зайнятості у галузі. Також зменшується експорт промислових товарів, скорочуються податкові доходи бюджету, що поглиблює фінансову та валютну нестабільність економіки [9, с. 17].

Таким чином, розв'язання гострих проблем, які сьогодні постали перед промисловістю країни, потребує розроблення системного плану її відродження на новій технологічній основі. Водночас Україні слід долучитися до програм ренесансу промисловості ЄС. Для зростання конкурентного рівня промисловості України держава має виступати у ролі каталізатора, тобто не створювати конкуренцію власноруч, а виступати стимулюючим звеном. Влада

має контролювати бізнес-процеси жорстко реагуючи на монополію. Відсутність внутрішніх конкурентів у виробника певної сфери господарства призведе до швидкого спаду національної конкуренції. Фірми мають без впливу держави конкурувати між собою, розроблюючи новітні винаходи, які зможуть зайняти провідну нішу на світовому ринку.

Висновки до розділу 2

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

1. Інституційна структура державного регулювання промислового розвитку представлена рядом органів державної влади, що здійснюють регулювання промислового виробництва. В Україні основні органи, що здійснюють державне регулювання промислового розвитку, можна поділити за рівнями регулювання: загальнодержавний та регіональний. Можна відзначити позитивні поліпшення в сфері державного управління промисловим розвитком. В кінці 2017 року уряд України затвердив Концепцію оптимізації системи центральних органів виконавчої влади. Документ містить обґрунтування нової системи побудови органів державної виконавчої влади, що в цілому повинно поліпшити бізнес-клімат в країні.

2. Аналіз особливостей промислового розвитку свідчить, що упродовж останніх років криза у промисловості поглиблюється. Падіння промислового виробництва, що спостерігається з 2012 р., прискорюється. Індекс промислової продукції мав спадну динаміку у 2013-2015 рр., що було викликано наслідками економічної кризи. Незважаючи на певну динаміку пожвавлення зовнішньої торгівлі постійно зростало від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі.

3. Економіка України втрачає конкурентні позиції через архаїчну структуру промислового виробництва. У структурі промисловості переважають сировинно-добувні та низькотехнологічні виробництва. Так, на добувну промисловість і низькотехнологічні виробництва переробної промисловості припадає близько 60% чистих доходів від реалізації промислової продукції, а от

на середньо-високотехнологічні та високотехнологічні - менш як 15%. На світових ринках промислових товарів країна представлена переважно сировинно-добувними та низькотехнологічними видами продукції.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Обґрунтування перспектив розвитку державної промислової політики в умовах європейської інтеграції

Розв'язання гострих проблем, які сьогодні постали перед промисловістю країни, потребує розроблення системного плану її відродження на новій технологічній основі. Водночас Україні слід долучитися до програм ренесансу промисловості ЄС [10, с. 102].

Реалізація Угоди про асоціацію з ЄС відкриває цілий спектр можливостей для розв'язання проблем промисловості України. Зокрема, у статті 378 глави 10 "Політика у сфері промисловості та підприємництва" угоди йдеться про домовленість сторін розвивати та зміцнювати "співробітництво з питань політики у сфері промисловості та підприємництва... Поглиблене співробітництво має покращити адміністративну структуру та нормативно-правову базу для українських і європейських суб'єктів господарювання в Україні та Євросоюзі і повинно ґрунтуватися на політиці ЄС щодо розвитку малого і середнього підприємництва та промисловості". Далі у статті 379 зазначається, що сторони співпрацюють в межах ряду напрямків [11], які наведено на рис. 3.1.

Досі українська сторона не сповна використовує можливості для розвитку власної промисловості, які закладено в угоді. Якщо промисловці України та ЄС упродовж останнього часу ефективно налагоджують взаємовигідне співробітництво (про що свідчить укладання контрактів європейськими замовниками з різними підприємствами України, наприклад, великими машинобудівними заводами "Мотор-Січ", "Турбоатом", та невеликими інноваційними компаніями, як МЕК "Квантум Електрик"), то на державному рівні економічну політику ще потрібно реформувати. Зокрема, не тільки

реанімувати практику формування державної промислової політики, а й наповнити її змістом відповідно до канонів ЄС.

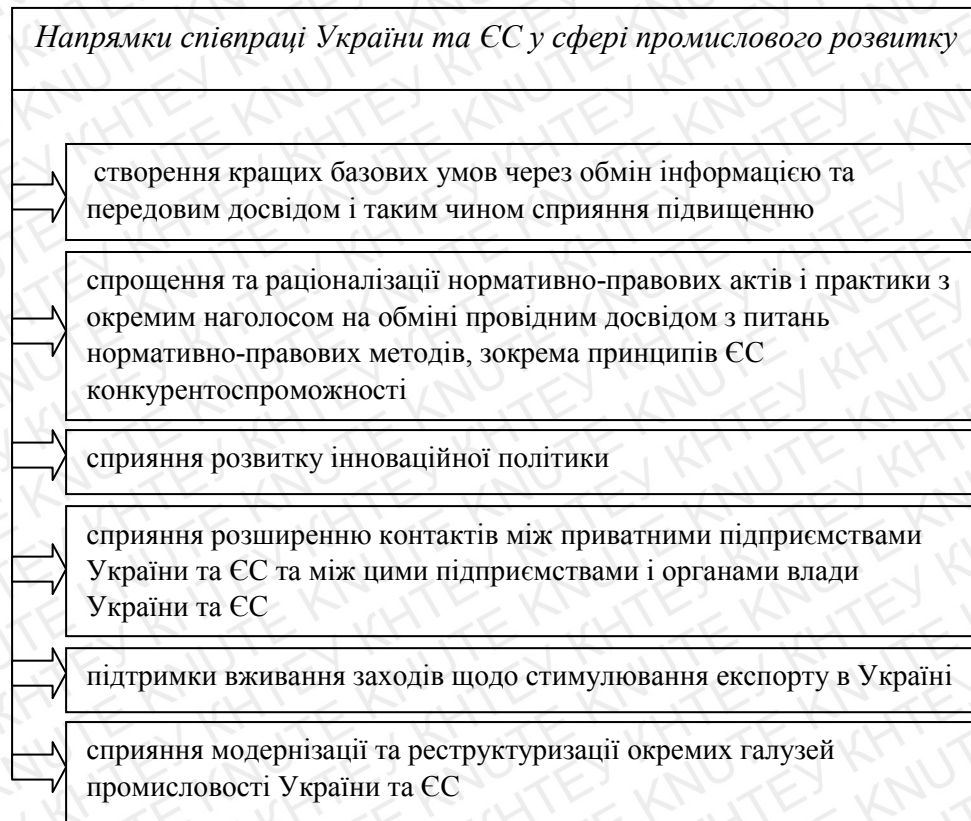

Рис. 3.1. Напрямки співпраці України та ЄС у сфері промислового розвитку

*джерело: побудовано за даними [81]

Інтеграція підходів до промислової політики дасть змогу розширити ринки збуту продукції, увійти в європейські ланцюжки створення вартості, створити нові робочі місця, повернути у промисловість кваліфіковану робочу силу, залучити кошти на розбудову промисловості з європейського ринку капіталів і цільових фондів (у т.ч. Європейського фонду розвитку, Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського інвестиційного фонду), долучитися до виконання науково-інноваційних проектів (наприклад, за програмою "Горизонт 2020") [6, с. 11].

Для досягнення цілей Лісабонської угоди в частині промислового розвитку Єврокомісія реалізовує промислову політику, що спрямовується на протидію деіндустріалізації, підтримання інноваційності європейської промисловості,

збільшення кількості робочих місць. Особлива увага приділяється структурним змінам промисловості на місцевому та регіональному рівнях.

Нині ЄС узяв курс на ренесанс промисловості. У спеціальному комюніке ЄК (2014 р.) наголошується на необхідності підтримати зусилля щодо здійснення реіндустріалізації економіки ЄС та поставлено мету збільшити внесок промисловості у ВВП до 20% до 2020 р. Поштовх до такого повороту політики дала тривала рецесія, після якої вдалося відновити економічне зростання тільки у 2013 р. Промисловість в умовах світової економічної кризи виявилася найбільш стійкою галуззю економіки, значення якої виходить далеко за межі створення певної частки ВВП. Її діяльність забезпечує 80% експортних доходів ЄС, 365 млрд євро профіциту від зовнішньої торгівлі товарами, 80% витрат приватного сектора на науку та інновації, існування 40% робочих місць у приватному секторі, створення до двох робочих місць у суміжних галузях економіки. Розвиток промисловості є обов'язковою умовою стабілізації економіки ЄС.

Варто зазначити, що ренесанс промисловості ЄС неможливий без таких передумов, як [2, 4, 5, 6]:

- інтеграція та єдність європейського ринку, що формує привабливі умови для діяльності підприємств і виробництв;
- модернізація промисловості, інвестиції в інновації, нові технології, виробничі ресурси і навички;
- розвиток малих і середніх підприємств і підприємництва;
- інтернаціоналізація діяльності європейських компаній.

Важливим фактором стабільного економічного поступу ЄС є внутрішній ринок. Інтеграція європейського ринку перетворює ЄС на привабливе місце для виробництва товарів і послуг. Великий внутрішній ринок дає європейським компаніям переваги, що виникають завдяки розширенню масштабів попиту, підвищенню продуктивності, скороченню витрат, високій рентабельності інновацій, прискоренню технологічних зрушень. Значні резерви підвищення ефективності пов'язані з удосконаленням правил доступу на ринок, стандартів

виробництва, забезпечення прав інтелектуальної власності, інтеграцією інфраструктурних мереж, стабільністю нормативно-правової бази [8].

Необхідною умовою для безперебійної роботи загальноєвропейського внутрішнього ринку є інтеграція мережвиробничої інфраструктури (інформаційних, енергетичних і транспортних) усіх країн — членів ЄС. Відповідно до закону про спільний ринок реалізуються заходи з розвитку морського, повітряного, залізничного транспорту, а також об'єднання енергетичного ринку.

Інфраструктура спільного європейського ринку має узгоджуватися з сучасними технологічними змінами. Тож завданням для промисловості ЄС є створення екологічно чистих двигунів і транспорту.

Оскільки цифрові продукти і технології стають чинником ренесансу європейської промисловості, то ЄК запровадила амбіційну програму з формування єдиного ринку телекомунікацій, розвиток інформаційно-комунікаційної сфери, уніфікацію регуляторних вимог, сприяння конкуренції.

Крім того, для країн-членів стають доступними щонайменше 100 млрд євро коштів європейського структурного та інвестиційного фонду, які можуть використовуватися згідно з пріоритетами промислової політики. При цьому центральним концептуальним напрямом інвестицій в інновації визнано Smart Specialisation [10, с. 215].

У зв'язку з посиленням фрагментації внутрішнього ринку банківського кредитування у ЄС у період кризи, непропорційним зростанням кредитних ставок у різних країнах зусилля спрямовуються на формування єдиного внутрішнього ринку капіталів, який дозволяв би транскраничний доступ до фінансування для підприємств. Реалізуються передбачені в Зеленій книзі з довгострокового фінансування європейської економіки заходи щодо диверсифікації джерел фінансування підприємств і забезпечення довгострокових інвестицій.

Розвиток державного регулювання промислового розвитку в напрямку інтеграції до ЄС може мати певні мільтиплікативні ефекти, які наведено на рис.

3.2.

Рис. 3.2. Можливі синергетичні ефекти державної промислової політики в напрямку інтеграції в ЄС

*розроблено автором на основі [81]

Як показує європейський досвід, за останні роки як шлях стимулювання інвестицій у сферу інновацій, розвитку конкурентоспроможності та створення нових робочих місць широкого визнання набула промислова політика розвитку, що базується на кластерному підході. Сьогодні промисловий кластер - це один з найефективніших способів організації взаємодії господарюючих одиниць. Кластерний підхід є важливим джерелом підвищення ефективності промислового виробництва. Потрібно використовувати зарубіжний досвід кластерного підходу для промислового сектору України, застосовувати кластерний підхід з урахуванням специфіки просторової структури економіки України й окремих регіонів у взаємозв'язку з традиційними підходами.

Створення сприятливих умов для розвитку кластерних проектів дасть змогу найефективнішим чином використовувати потенціал промислового сектору України.

Запровадження кластерного підходу в промисловій політиці держави приводить до таких позитивних зрушень:

- промисловість, яка функціонує за принципом кластерного підходу, характеризується вищим рівнем зайнятості;
- розвиток промисловості в регіоні покращується з формуванням галузево-споріднених кластерів у сусідніх регіонах;
- кластери є чинником впливу на залучення кваліфікованих працівників та дослідників для підвищення конкурентоспроможності продукції;
- кластери є центром концентрації інноваційних технологій як у традиційних, так і в нових галузях економіки;
- кластери є формою концентрації інвестиційних коштів на підприємства;
- кластерні об'єднання впливають на розвиток й використання конкурентних переваг регіону [7].

Промислові кластери можуть мати різну структуру та діяти в різних стратегічних напрямках. Виходячи з досвіду зарубіжних країн, кластери можна розглядати як ефективний вектор промислової політики для боротьби з кризовими явищами в економіці держави, оскільки вони штовхають до розвитку малого та середнього бізнесу, а також є центром концентрації інвестиційних коштів.

Ефективна державна інноваційна політика та активна інноваційна діяльність промислових підприємств сприяє реалізації науково-технологічного потенціалу промисловості. Впровадження інновацій дасть змогу промисловим підприємствам підвищити конкурентоспроможність продукції, що виробляється підприємствами на основі використання нових або значно поліпшених способів виробництва, пов'язаних із застосуванням новітніх технологій, зокрема ресурсо- та енергозберігаючих, удосконаленого виробничого устаткування [8].

Таким чином, імплементація Угоди про асоціацію потребує від України роботи над формуванням власної промислової політики, яка була б націлена на здійснення нової індустріалізації економіки. Необхідна системна робота щодо налагодження співпраці з питань реалізації державної промислової політики; інтеграції промисловості України до програм ренесансу промисловості ЄС; виробничо-технологічної кооперації промисловості України та країн ЄС. Враховуючи нинішній стан промисловості країни, засадничими елементами нової промислової політики мають стати: відродження промисловості як ключової галузі національної економіки; фінансова стабілізація і забезпечення доступності ресурсів фінансових ринків для реального сектора економіки; залучення інвестицій для розбудови нового індустріального базису економіки; структурна перебудова промисловості, модернізація виробництва на основі нових технологій; децентралізація інструментів промислової політики і стимулювання розвитку промисловості в регіонах країни; фінансування науки і сприяння технологічним інноваціям у виробництві; розбудова сучасної виробничо-технологічної інфраструктури.

3.2. Розробка моделі державної промислової політики

Сучасні стратегічні інтереси української держави полягають у збереженні й ефективному нарощуванні національного промислового потенціалу перш за все на власній території й переважно на власній ресурсній базі з урахуванням сучасних екологічних вимог із достатнім рівнем диверсифікації (за продуктовою й технологічною структурою). При цьому необхідно забезпечити баланс між промисловими галузями (секторами, виробництвами), які, з одного боку, визначають стратегічні перспективи України на глобальних ринках, а з іншого боку, є критичними з позицій національної та економічної безпеки.

При цьому важливо підкреслити, що сучасний науково-технічний прогрес і інновації відкривають нові можливості для розвитку всіх без винятку галузей промисловості як традиційних базових, так й авангардних виробництв. Через це принципово важливим стає не стільки визначення пріоритетів як таких, скільки

організація стратегічної публічної співпраці держави та бізнесу під контролем громадянського суспільства і такої координації їхніх дій, яка здатна забезпечити принципову узгодженість планів уряду й власників підприємств як щодо стратегічних цілей розвитку промисловості країни, так і щодо актуальних механізмів їхньої реалізації.

Тобто йдеться про формування країни, що діє як велике, але єдине й цілеспрямоване товариство, як держава розвитку з активним урядом й національно-відповідальною елітою, які вважають швидкий економічний розвиток своєю першочерговою метою. При цьому майданчик для організації такої співпраці має перебувати на нейтральній території, тобто ні уряд, ні домінуючі власники підприємств не повинні мати апріорних переваг під час відстоювання своїх інтересів [2].

Український дослідник К. Ткач констатує, що слід розрізняти активну та пасивну роль промислової політики [3]. Активна роль промислової політики полягає в тому, щоб не просто виходити з динаміки сукупного платоспроможного попиту, але й формувати його на новій основі маркетингових, технологічних й фінансово-інвестиційних зв'язків, відігравати лідируючу роль у тандемі «держава - ринок».

Пасивна роль промислової політики виявляється в тому разі, якщо вона орієнтується тільки на загальний фінансовий індикатор розвитку народного господарства.

Проведення промислової політики здійснюється шляхом впливу держави на окремі елементи економічної системи країни, що формують мотивацію суб'єктів господарювання, зокрема в напрямках визначення їхнього правового та майнового статусу, організації управлінських і виробничих процесів усередині підприємства, умов взаємодії з контрагентами та державою, ресурсним забезпеченням, умовами реалізації продукції чи послуг суб'єктів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На думку Дж. Стиглиця, «хоча ринок ефективний у розміщенні ресурсів у короткостроковому плані, він не обов'язково надійний у прогнозі та вирішенні

довгострокових економічних проблем, особливо таких, що мають загальноекономічні, а не виключно специфічні галузеві наслідки. Промислова політика - свого роду доповнення до ринку, засіб прискорення структурних змін у промисловості, необхідних для економічного зростання» [4].

Промислова політика має бути спрямована на створення сприятливих умов для розвитку пріоритетних з позицій інтересів всієї національної економіки галузей і виробництв. Конкурентна політика передбачає створення конкурентних механізмів там, де вони забезпечують більш високу ефективність використання обмежених ресурсів. Промислова політика, як і конкурентна, сама по собі не може забезпечити економічний розвиток та ефективне використання ресурсів або перешкодити цим процесам. Успішна сучасна модель економічного зростання не може бути побудована ні тільки методами конкурентної політики, ні тільки методами промислової політики. Трансформаційна економіка вимагає досягнення компромісу між ними.

Для здійснення промислової політики важливими є зниження бар'єрів входу на ринки, усунення недобросовісної конкуренції, необґрунтованого завищення цін з боку постачальників. Водночас під час вибору об'єктів та методів промислової політики мають братись до уваги загрози щодо конкуренції. Це знайшло своє відображення у законодавстві ЄС про державну допомогу, де були ухвалені спеціальні закони щодо регулювання державної допомоги національним компаніям. Головним критерієм залишаються інтереси розвитку конкуренції на європейському просторі, а державна допомога може підірвати самі засади конкурентного механізму. Однак хоча ця допомога розглядається як інструмент викривлення конкуренції у ЄС, її заборона у ЄС не є абсолютною та безумовною. Вважається, що держдопомога може мати позитивні наслідки, які сприяють досягненню цілей конкурентної політики ЄС.

Розглядаючи промислову політику як систему, можна виділити дві її підсистеми, а саме функціональну та цільову. Функціональна підсистема орієнтована на вдосконалення виробництва, створює умови для забезпечення виконання постійних функцій промислової політики і модифікується під час

зміни її цілей. До складу функціональної підсистеми можна віднести такі складові, як нормативно-правова, суб'єктно-інституціональна, фінансового забезпечення. Цільова підсистема пов'язана з виділенням тих видів діяльності, які об'єднуються пріоритетами промислової політики, визначенням їхніх критеріїв й на цій основі підтримкою певних галузей чи товарів, тобто з досягненнями цілей політики. Досвід реформування свідчить про те, що ринкові реформи, не підкріплені активною промисловою політикою, здатні призвести не тільки до втрати країною її технологічних позицій на світовому ринку, але й до розвитку таких негативних процесів, як значне падіння виробництва, зростання безробіття. Це підтверджує доцільність переміщення промислової політики в економічних реформах на перший план. Концептуальна основа необхідності промислової політики для України пов'язана з тими негативними явищами, які таїть у собі ринкова економіка, структурними зрушеннями, що відбуваються внаслідок переходу економічної системи від одного стану до іншого, з диспропорціями, що при цьому виникають, а саме порушеннями процесу ціноутворення, монополізацією та обмеженням конкуренції [25].

Стратегічною метою державної промислової політики України є створення багатогалузевого, високотех-нологічного, конкурентоздатного, високоефективного промислового комплексу, що забезпечує зміцнення економічної незалежності й національної безпеки країни, гідний рівень життя народу, оздоровлення екологічної обстановки та інтеграцію України у систему світогосподарських зв'язків на взаємовигідних умовах.

Державні механізми сучасної промислової політики мають спрямовуватись на всебічну підтримку інноваційних організацій в їхніх зусиллях щодо забезпечення промислового розвитку ринковими методами; вдосконалення правової бази та стимулів подальшого розвитку мережі інноваційних структур; розвиток нових форм взаємодії наукових організацій та підприємств для створення й впровадження інновацій; покращення систем захисту

інтелектуальної власності та просування її на ринок; розширення підготовки кадрів вищої кваліфікації.

Державна промислова політика в перспективі має включати такі елементи:

- державна підтримка пріоритетних напрямів розвитку промисловості, що є наукоємними та високотехнологічними;
- заохочення до інвестування у промислове виробництво в країні;
- стимулювання до зменшення енерго- та матеріаломісткості промислового виробництва;
- стимулювання власників промислових підприємств до інновацій;
- розширення ринку збуту промислових товарів [6].

Стратегічною метою державної промислової політики України є створення багатогалузевого, високотехнологічного, конкурентоздатного, високоефективного промислового комплексу, що забезпечує достатній рівень економічної безпеки країни, підвищення життєвого рівня народу, оздоровлення екологічної обстановки та інтеграцію України у систему світогосподарських зв'язків на взаємовигідних умовах. Вибір раціональнішого варіанта промислової політики має ґрунтуватися:

- на аналізі реального стану вітчизняної промисловості;
- на пошуку найефективніших варіантів забезпечення конкурентоздатності вітчизняної продукції;
- на оцінці місткості ринків збуту для вітчизняної промислової продукції в країні і за кордоном;
- на виваженні підходів до вибору протекціоністських заходів для продукції вітчизняного промислового комплексу;
- на визначенні можливих економічних наслідків вибору того чи іншого варіанта промислової політики [19].

Виходячи з результатів проведеного раніше дослідження була сформована матриця основних напрямків подальшого розвитку промислових підприємств з урахуванням перспектив підвищення ефективності їх роботи. Для цього нами

був розроблена модель Road Map антикризових заходів по підвищенню ефективності компаній промислового сектора (рис. 3.3)

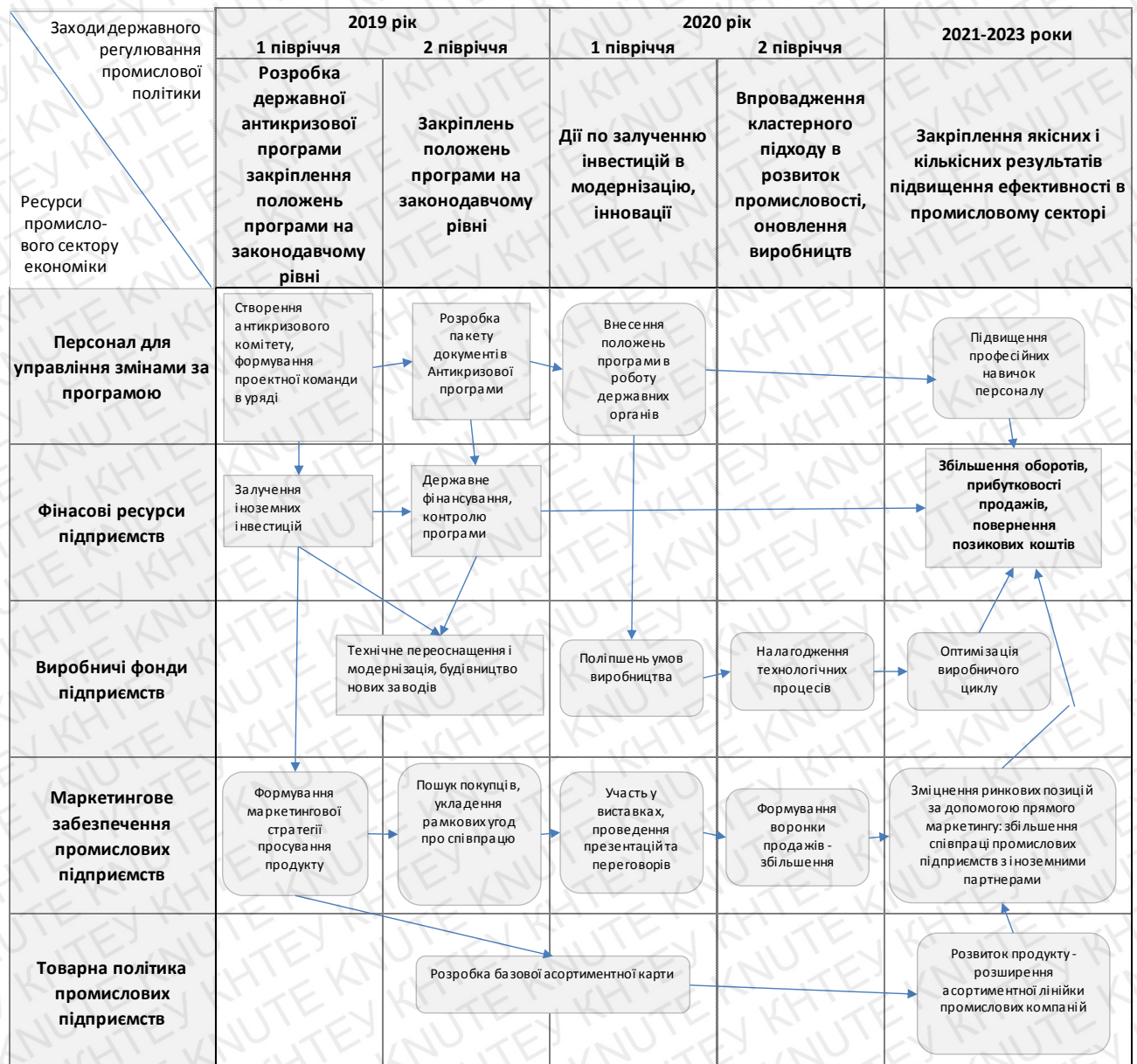

Рис. 3.3. Road Map заходів щодо підвищення ефективності підприємств промислового сектора

*розроблено автором

Road Map заснований на кращих практиках в сфері антикризового менеджменту ряду промислових підприємств в корпоративному секторі економіки України. Антикризова програма розрахована на 5 років (з 2019 по 2023 рр) і включає в себе ряд етапів:

- розробка державної антикризової програми (1 півріччя 2019 року);
- закріплення положень програми на законодавчому рівні (2 півріччя 2019 року);
- дії по залученню інвестицій в модернізацію обладнання, і (1 півріччя 2020 року);
- впровадження кластерного підходу в розвиток промисловості, оновлення виробництв (2 півріччя 2020 року);
- закріплення якісних і кількісних результатів підвищення ефективності в промисловому секторі (2021-2023 роки).

Наведений нами Road Map має матричну структуру. По горизонтальній осі відображаються основні етапи (віхи) програми. За вертикальної осі відображаються необхідні ресурси для досягнення цілей програми. Об'єднання етапів і ресурсів програми в єдину матрицю дозволяє зрозуміти основні шляхи вирішення проблем, пов'язаних з кризовою ситуацією в промисловому секторі економіки України.

В рамках ресурсу «персонал для управління програмою» запропоновано створення антикризового комітету, формування проектної команди в уряді. Це дозволить розробити пакет документів антикризової програми і здійснити внесення положень програми в роботу державних органів. В цілому реалізація запропонованих у програмі положень буде також спрямована на комплексні заходи по збільшенню професіональних навичок персоналу промислових підприємств. В цьому відношенні вже сьогодні на рівні профільних Міністерства в уряді України ведуться дискусії щодо удосконалення системи education, зокрема середнього профільного технічного education. Реформування національної системи підготовки кадрів для промислової сфери можливо буде провести на етапі закріплення результатів антикризової програми в 2021-2023 роках.

Важливим елементом запропонованих заходів антикризової програми є забезпечення розвитку промислових підприємств фінансовими ресурсами. Це передбачає необхідність формування передумов для розвитку позитивного

інвестиційного клімату в Україні, що неможливо також без перетворення низки регулюючих органів виконавчої та судової влади, перегляду і зміни ряду нормативних документів в сфері регулювання інвестиційних процесів.

Отже, для перспективного розвитку промислового сектору основним фактором є здійснення структурної перебудови та модернізації промислових комплексів та активізація державної політики у промисловому розвитку. Одним з найефективніших механізмів реалізації промислової політики, який би дав змогу поєднати науково-технологічний, інноваційний та виробничий потенціали промисловості, є об'єднання підприємств у промислові кластери. Об'єднання зусиль держави та бізнесу є важливим для успіху кластеризації. Діяльність держави у векторах розвитку промислової політики має бути спрямована на активізацію створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовища для розвитку утворень кластерного типу. Особливим аспектом державної промислової політики є забезпечення національної економічної безпеки, а саме створення стабільної, стійкої та гарантованої системи ресурсо- та енергозбереження, надійного й безперебійного забезпечення держави всім комплексом промислової продукції, підтримка оптимального рівня військово-промислового виробництва, а на цій основі - обороноздатності та економічної безпеки країни.

Висновки до розділу 3

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки:

1. Удосконалення державної промислової політики має виходити з сучасних реалій економічного життя та комплексу дій щодо виходу економіки з кризи. Необхідним є впровадження системної роботи щодо налагодження співпраці з питань реалізації державної промислової політики; інтеграції промисловості України до програм ренесансу промисловості ЄС; виробничо-технологічної кооперації промисловості України та країн ЄС.

2. З метою удосконалення державної промислової політики запропоновано розробити Road Map, який заснований на кращих практиках в сфері антикризового менеджменту ряду промислових підприємств в корпоративному секторі економіки України. Антикризова програма розрахована на 5 років (з 2019 по 2023 рр) і включає в себе ряд етапів: розробка державної антикризової програми (1 півріччя 2019 року); закріплення положень програми на законодавчому рівні (2 півріччя 2019 року); дії по залученню інвестицій в модернізацію обладнання, і (1 півріччя 2020 року); впровадження кластерного підходу в розвиток промисловості, оновлення виробництв (2 півріччя 2020 року); закріплення якісних і кількісних результатів підвищення ефективності в промисловому секторі (2021-2023 роки).

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки і пропозиції:

Державна промислова політика — цілісна система заходів, інвестиційно-структурних перетворень, що підкріплюються відповідними механізмами реалізації (стимулювання, регулювання та контролю через відповідні інститути держави та ринку), спрямованими на розв'язання стратегічних і тактичних завдань розвитку реального сектора: зростання виробництва, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та окремих галузей. Об'єктом промислової політики виступає весь індустріальний комплекс країни як єдиний організм.

Промисловий сектор економіки формує систему, визначену різними силами, що забезпечують її розвиток. Якщо певні сили/чинники (внутрішнього чи зовнішнього характеру) дають небажані результати (наприклад, погіршення соціального становища чи гальмування інноваційного процесу), мають бути застосовані інструменти, здатні вплинути на ці сили/чинники та направити розвиток по бажаним шляхом. Із розглянутого нами підходу до сутності промислової політики також є очевидним, що вона має справу зі складною соціально-економічною системою тож має формуватись не лише з огляду на економічні закони, але й враховувати загальноорганізаційні закони теорії систем. Загальновизнаним є те, що держава має проводити промислову політику і визначати її цілі та методи. Держава може проголосити стратегічні пріоритети промислової політики, обрані виходячи з соціально-економічних цілей суспільства за певними критеріями (збереження економічної незалежності, швидке одержання валютних коштів, реалізація наявних технологічних, трудових або природоресурсних переваг, контроль за сегментом зовнішнього ринку тощо), групи суб'єктів економічної системи, розвиток яких є важливим з точки зору існування або якісного перетворення національної економіки, як це розуміється на даний момент розвитку. У галузях, визнаних пріоритетними, очікується створення привабливого

інвестиційного, кредитного, податкового та іншого клімату. Інститути ринку уможливають координацію з узгодження цілей різного рівня та забезпечують зв'язки в економічній системі.

Особливістю промислової політики зарубіжних країн з розвинутими ринковими економіками є поєднання вертикальної та горизонтальної політики. Зокрема, це знайшло чітке відображення в сучасній організаційній структурі органів державного управління, що здійснюють промислову політику. У світовій практиці залежно від головних інструментів вирізняють два типи індустріальної політики: горизонтальну (функціональну) та вертикальну (секторальну) політику. У високорозвинутих країнах відбулась еволюція державної промислової політики від галузевої до політики конкурентоспроможності. При виробленні конкурентної політики держава і бізнес виступають як рівні партнери. Саме створення ефективного інвестиційного середовища, відхід від галузевих пріоритетів стали заключним етапом і сучасною формою промислової політики. Це відбулося вже після створення великих ТНК у провідних галузях, що не було вихідним пунктом такої політики.

В сучасних умовах актуальними для державної промислової політики залишаються такі пріоритети: забезпечення національної безпеки; захист економічних інтересів національних виробників; надійне забезпечення енергетичними та матеріально-сировинними ресурсами; розвиток динамічного внутрішнього ринку як чинника зростання; дієва державна підтримка інвестицій, інновацій, зовнішньоекономічної діяльності; ефективна взаємодія науки з виробництвом; ефективна міжнародна виробнича та економічна кооперація; демонополізація та зміцнення конкурентного середовища; збалансування промислового розвитку регіонів; комплексна екологізація промислового сектору.

Розв'язання гострих проблем, які сьогодні постали перед промисловістю країни, потребує розроблення системного плану її відродження на новій технологічній основі. Водночас Україні слід долучитися до програм ренесансу

промисловості ЄС. Для зростання конкурентного рівня промисловості України держава має виступати у ролі каталізатора, тобто не створювати конкуренцію власноруч, а виступати стимулюючим звеном. Влада має контролювати бізнес-процеси жорстко реагуючи на монополію. Відсутність внутрішніх конкурентів у виробника певної сфери господарства призведе до швидкого спаду національної конкуренції. Фірми мають без впливу держави конкурувати між собою, розробляючи новітні винаходи, які зможуть зайняти провідну нішу на світовому ринку.

Імплементація Угоди про асоціацію потребує від України роботи над формуванням власної промислової політики, яка була б націлена на здійснення нової індустріалізації економіки. Необхідна системна робота щодо налагодження співпраці з питань реалізації державної промислової політики; інтеграції промисловості України до програм ренесансу промисловості ЄС; виробничо-технологічної кооперації промисловості України та країн ЄС. Враховуючи нинішній стан промисловості країни, засадничими елементами нової промислової політики мають стати: відродження промисловості як ключової галузі національної економіки; фінансова стабілізація і забезпечення доступності ресурсів фінансових ринків для реального сектора економіки; залучення інвестицій для розбудови нового індустріального базису економіки; структурна перебудова промисловості, модернізація виробництва на основі нових технологій; децентралізація інструментів промислової політики і стимулювання розвитку промисловості в регіонах країни; фінансування науки і сприяння технологічним інноваціям у виробництві; розбудова сучасної виробничо-технологічної інфраструктури.

Для перспективного розвитку промислового сектору основним фактором є здійснення структурної перебудови та модернізації промислових комплексів та активізація державної політики у промисловому розвитку. Одним з найефективніших механізмів реалізації промислової політики, який би дав змогу поєднати науково-технологічний, інноваційний та виробничий потенціали промисловості, є об'єднання підприємств у промислові кластери.

Об'єднання зусиль держави та бізнесу є важливим для успіху кластеризації. Діяльність держави у векторах розвитку промислової політики має бути спрямована на активізацію створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовища для розвитку утворень кластерного типу. Особливим аспектом державної промислової політики є забезпечення національної економічної безпеки, а саме створення стабільної, стійкої та гарантованої системи ресурсо- та енергозбереження, надійного й безперебійного забезпечення держави всім комплексом промислової продукції, підтримка оптимального рівня військово-промислового виробництва, а на цій основі - обороноздатності та економічної безпеки країни.

За результатами дослідження було сформульовано практичні рекомендації щодо поліпшення державної промислової політики. З цією метою розроблено Road Map державної промислової політики терміном на 5 років.

Road Map державної промислової політики розрахований на 5 років (з 2019 по 2023 рр) і включає в себе ряд етапів:

- розробка державної антикризової програми (1 півріччя 2019 року);
- закріплення положень програми на законодавчому рівні (2 півріччя 2019 року);
- дії по залученню інвестицій в модернізацію обладнання, і (1 півріччя 2020 року);
- впровадження кластерного підходу в розвиток промисловості, оновлення виробництв (2 півріччя 2020 року);
- закріплення якісних і кількісних результатів підвищення ефективності в промисловому секторі (2021-2023 роки).

Наведений нами Road Map має матричну структуру. По горизонтальній осі відображаються основні етапи (віхи) програми. За вертикальної осі відображаються необхідні ресурси для досягнення цілей програми. Об'єднання етапів і ресурсів програми в єдину матрицю дозволяє зрозуміти основні шляхи вирішення проблем, пов'язаних з кризовою ситуацією в промисловому секторі економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амоша А. Неоиндустриализация и новая промышленная политика Украины [Текст] / А. Амоша, В. Вишневский, Л. Збарзская // Економіка промисловості. - 2012. - № 12. - С. 3- 33.
2. Аналітична довідка Міністерства освіти та науки України "Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2017 рік" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
3. Анпілогова Ж. Д. Сутність державної промислової політики як регулятора економічного розвитку країни / Ж. Д. Анпілогова // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління, 2012. -№ 3. - С. 44-51.
4. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / В.В. Білик // Економіка та управління підприємствами, 2017. - №10. – С. 172-176
5. Буряк Я.В. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні / Я.В. Буряк // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту, 2015. – № 13. – С. 61–66.
6. Гомон М.В. Податкова політика держави у сфері стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / М.В. Гомон // Вісник Миколаївського національного університету імені Сухомлинського, 2016. - № 12. - с. 434-438. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: // <http://www.global-national.in.ua/archive/12-2016/91.pdf>
7. Господарський кодекс України: Закон України № 436-М від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
8. Гесць В. М. "Інноваційна Україна – 2020": основні положення Національної доповіді (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН

України 13 травня 2015 р.) / В. М. Геєць // Вісник Національної академії наук України. - 2015. - № 7. - С. 14-22.

9. Геєць В. М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України / В. М. Геєць // Економіка України. - 2014. - № 12. - С. 4-19

10. Гончаров Ю. Промислова політика України: проблеми і перспективи / Ю. Гончаров. - К. : Наук. думка, 1999. - 278 с.

11. Горник В. Інвестиційно-інноваційний розвиток промисловості : [монографія] / В. Горник, Н. Дацій. - К. : Вид-во НАДУ, 2005. - 200 с.

12. Гройсман В. Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року [Електронний ресурс] – режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4284.html

13. Гудима О.П. Теоретичні підходи до державного регулювання інноваційної діяльності регіонів в Україні / О.П. Гудима // Глобальні та національні проблеми економіки, 2014. - №2. – С. 176-181

14. Дані державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

15. Даньків Й.Я. Інновації: становлення, політика та сучасні стратегічні тенденції розвитку / Й.Я. Даньків, М.Я. Остап'юк, Н.З. Яцишин // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка, 2014. – № 14. – С.113-119.

16. Дейнеко Л.В., та ін. Промислова політика посткризової економіки: кол. монографія / Дейнеко Л.В., Якубовський М.М., Шелудько Е.І. та ін. – К.: НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України", 2014. – 316 с.

17. Дикань В.В. Забезпечення розвитку машинобудівного комплексу в умовах створення промислово-логістичної системи [Текст]: монографія / В.В. Дикань. - Харків: УкрДУЗТ, 2013. - 390 с.

18. Дикань В.Л. Сутнісні аспекти конкурентоспроможності національної економіки [Текст] / В.Л. Дикань, О.Г. Кірдіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2009. - № 28. - С. 13-20.

19. Дикань О.В. Удосконалення сутності та структури інноваційного потенціалу/ О.В. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості, 2015. – № 50. – С. 282-285.

20. Доходи і витрати українців: скільки заробляють і куди витрачають гроші [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://marker.ua/ua/ekonomicheskij-blok/3071-dohody-i-rashody-ukraint-sev-skolko-zarabatyvayut-i-kuda-tratyat-dengi/>. - Назва з екрану.

21. Драган І. В. Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності у сфері природокористування / І. В. Драган. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2015. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_1_6

22. Дука А.П. Трансформація моделі промислової політики задля забезпечення економічного розвитку України / А.П. Дука, А.Д. Залевська-Шишак // Економічний часопис-XXI, 2014. – №7. – С. 32–35.

23. Євростат оприлюднив дані про мінімальну зарплату у Європі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://svitua.com.ua/news/201702/2404-uevshstat-oprylyudnyv-dani-minimalni-zarplaty-uevropi>- Назва з екрану.

24. Єрмакова Є. О. Інструменти державної промислової політики України в контексті впровадження європейського досвіду / Є. О. Єрмакова // Механізм регулювання економіки, 2016. - № 1. – С. 85-95

25. Єрмакова, О. А. Європейська регіональна політика: досвід для регіонів України / О. А. Єрмакова // Економічні інновації. - 2015. - № 60. - Т. 3 «Українське Причорномор'я: вектори стратегічного розвитку та європейських стандартів життя». - С. 110-118.

26. Єрмакова, О. А. Технологічні платформи як важливий інструмент формування інноваційного середовища в регіоні / О. А. Єрмакова // Економіка розвитку: науковий журнал Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця. - 2015. - № 4 (76). - С. 5-13.

27. Жаровська Н.Ю. Класифікація та характеристика факторів впливу на діяльність машинобудівних підприємств / Н.Ю. Жаровська // Сталий розвиток економіки. – 2015. – № 3. – С. 191–197.
28. Залєвська-Шишак А. Д. Світовий досвід формування державної промислової політики / А. Д. Залєвська-Шишак, А. П. Дука // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право, 2014. - № 25. - С. 34-41
29. Затонацька, Т. Г. Деякі аспекти фіскального стимулювання підприємств в Україні / Т. Г. Затонацька // Фінанси України. - 2014. - № 6. - С. 19-29.
30. Зверяков М. І. Промислова політика і механізм її реалізації / М. І. Зверяков // Економіка України, 2016. - № 6. - С. 3-18.
31. Козієнко І.С. Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційна діяльність» / І.С. Козієнко // Порівняльно-аналітичне право, 2014. - №2. – С. 227-230
32. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
33. Котельбан С. В. Сутність, методи та інструменти державного регулювання / С. В. Котельбан // Економіка та держава. - 2017. - № 4. - С. 115-118.
34. Касич А.О. Досвід формування національних інноваційних систем у країнах, що розвиваються / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки, 2013. - № 5. - С. 46-49.
35. Касич А.О. Модернізаційні процеси в Україні в контексті світового досвіду / А.О. Касич // Економіка України, 2017. - № 9. - С. 38-58.
36. Кизим М.О. Промислова політика та кластеризація економіки України [Текст] / М.О. Кизим. - Х.: «ІНЖЕК», 2011. - 304 с.

37. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації [Текст] / Ю.В. Кіндзерський. - Київ: НАН України, Ін-т екон. та прогнозування, 2013. - 536 с.

38. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України у сфері застосування положень договору про заснування Енергетичного співтовариства [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу:<https://minjust.gov.ua/file/23500>

39. Кузнєцова К. О. Ресурсне забезпечення потенціалу конкурентоспроможності енергогенеруючих підприємств : дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) // К. О. Кузнєцова. – КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО. – Київ, 2016. – 241 с.

40. Кузьмін О. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства / О. Кузьмін, Л. Саталкіна // Бізнес-Інформ. - 2013. - № 4. - С. 127-134.

41. Ляшенко В.І. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми [Текст] / В.І. Ляшенко. - Запоріжжя: ІЕП НАН України, 2014. – 798 с.

42. Мазнєв Г.Є. Інновації: теоретико-еволюційні аспекти / Г.Є. Мазнєв// Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 2015. – № 162. – С. 56-63.

43. Мельниченко О. А. Державна промислова політика: сутність, засоби та напрями розвитку / О. А. // Мельниченко Теорія та практика державного управління, 2017. - №3. – С. 1-7

44. Меньяйло В. Дослідницько-інноваційна діяльність в контексті професійної підготовки висококваліфікованих фахівців / В. Меньяйло // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки, 2016. - № 2. - С. 77-82.

45. Миргородський Д.Ю. Теоретичні підходи до дефініції поняття "державне регулювання економіки" / Д.Ю. Миргородський // Вісник НТУ "ХІІІ". – 2012. – № 49. – С. 90–98.

46. Науменко Д. Приєднання України до Європейського енергетичного співтовариства: економічний аспект [Електронний ресурс] / Д. Науменко // Інститут стратегічних досліджень та політичних консультацій. – 2013. – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments?pid=2694>

47. Носирєв О. О. Вектори розвитку державної промислової політики в контексті національних інтересів України / О. О. Носирєв // Бізнес-навігатор. – 2017. – Вип. 3 (42). – С. 42-46.

48. Офіційний сайт World Economic Forum The Global Competitiveness Report 2017-2018 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2017-2018>

49. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/. - Назва з екрану.

50. Податковий кодекс України: Закон України №2755 від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

51. Політика економічного прагматизму /Інститут суспільно-економічних досліджень. - Київ., 2016. - 118 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: // http://ises.org.ua/uploads/pdf/NEPmini_ua.pdf

52. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>. - Назва з екрану.

53. Попадинець Н. Модернізація промисловості як передумова перспективного розвитку внутрішнього ринку України / Н. Попадинець // Економіка промисловості. - 2012. - № 1-2. - С. 50-58.

54. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Ю. Кіндзерський, М. Якубовський, І. Галиця та ін.] ; за ред. Ю. Кіндзерського. - К. : НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів, 2009. - 928 с.

55. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

56. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України № 51/95-ВР від 10.02.1995. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>

57. Про режим іноземного інвестування: Закон України № 93/96-ВР від 19.03.1996. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>

58. Правительство утвердило Концепцию оптимизации системы центральных органов исполнительной власти [электронный ресурс] – режим доступа: <https://www.ukrinform.ru/rubric-politics/2384569-kabmin-obnarodoval-koncepciu-reformy-ispolnitelnoj-vlasti.html>

59. Про схвалення Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 27.12.2017 № 1013-р

60. Промислова політика і управління розвитком промисловості в умовах системних дисбалансів: концептуальні основи (рос. мовою) / [В. Вишневський, О. Амоша, Л. Збаразська, О. Охтень, Д. Череватський] ; за заг ред. В. Вишневського, Л. Збаразської. - Донецьк : НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2013. - 180 с.

61. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості : наук.-аналіт. доповідь / [О. Амоша, В. Вишневський, Л. Збаразська та ін.] ; за заг ред. В. Вишневського. - Донецьк : НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2014. - 200 с.

62. Рейтинг конкурентоспособности экономик стран мира - 2017/2018: Швейцария - лидер, Украина — на 81 месте [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fdlx.com/politic/mir/100985-rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira-2017-2018.html>. - Назва з екрану.

63. Рейтинг корупції Е&У: Україна на першому місці серед 41 країни [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://news.liga.net/ua/news/politics/1473021_1-reyting_korupts_e_y_ukra_na_na_pershomu_m_sts_sered_41_kra_ni.htm. - Назва з екрану.

64. Скиба М. В. Теоретичні аспекти державного регулювання: сутність, мета та засоби / М. В. Скиба // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017. - №15. - С. 120-124

65. Стигліц Дж.Е. Економіка державного сектору / Дж.Е. Стигліц ; пер. з англ. - К. : Основи, 2005. - 854 с.

66. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Автори-упорядники: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. — К.: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.

67. Тарасюк М. В. Сучасний стан реалізації інноваційної політики України та її фінансове забезпечення / М. В. Тарасюк, О. В. Малярчук // Економічна наука, 2017. - №1. - С. 19-25

68. Ткач К. Теоретичні засади регіональної промислової політики : [монографія] / К. Ткач. - О. : Астропринт, 2008. - 279 с.

69. Топ-10 причин, чому Україна опустилась в глобальному рейтингу конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/economics/top-10-prichin-chomu-ukrayina-opustilas-v-globalno-mu-reytingu-konkurentospromozhnosti.html>.

70. Точиліна, І. В. Аналіз основних тенденцій щодо надання податкових пільг в Україні / І. В. Точиліна // Економіка та держава. - 2015. - № 7. - С. 112-117.

71. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством [...] Україна, Європейський Союз, Євратом [...]; Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014 — [електронний ресурс] — режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

72. Філоненко С.В. Моделі формування промислової політики в умовах сучасної економіки / С.В. Філоненко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», 2017. - № 7. – С. 13-17

73. Хаустова В.Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування: монограф. / .Є. Хаустова. – Х.: ІН- ЖЕК, 2015. – 380 с.

74. Шовкун І. Асоціація з ЄС диктує необхідність відродити промисловість // І. Шовкун // Дзеркало тижня. України, 2015. – №9. – [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/15094.031.pdf

75. Шепетько Р.І. Неоіндустріалізація як фаза технологічного розвитку реального сектору економіки [Текст] / Р.І. Шепетько // Формування ринкових відносин в Україні. - 2014. - № 8. - С. 29-33.

76. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й.А. Шумпетер. - М. : Прогресс, 2002. – 456

77. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року [Текст] / М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський // Економіка України. - 2007. - № 11. - С. 4-19.

78. European Commission. Green Paper on Innovation. COM (95) 688. - Brussels, 2015.

79. Global Innovation Index 2017: Effective Innovation Policies for Development. - Johnson Cornell University, The Business School for the World «INSEAD», World Intellectual Property Organization. - 2017. - 418 p.

80. Innovation Union Scoreboard 2017 [Електронний ресурс]. — Доступний з:http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2017_en.pdf

81. The Global Information technology Report 2017: ICTs for Inclusive Growth. - Johnson Cornell University, The Business School for the World «INSEAD», World Economic Forum. - 2017. - 357 p.

82. Total Intramural R&D Expenditure (GERD) by Sectors of Performance [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

83. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

84. The Global Competitiveness Report: World economic forum [online resource] - access mode: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf